

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Dispvtatio III. De secunda operatione quæ dicitur Enunciatio. Ad duos
Aristotelis libros de Interpretatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

Reliqua Postpredicamenta.

Prioritatis
quatuor
modi.

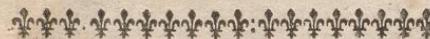
EA sunt, ut dixi, quatuor, *Prius*, *Simul*, *Mo-*
tus, & *Habere*.

Prius aliquid dicitur quatuor modis. Primo tempore, quando unum existit aliquo tempore, in quo non existit aliud; Adam v. g. tempore prior est, quam Abel. Secundo natura, illud scilicet à quo aliud dependet; sic enim omnis causa est prior suo effectu. Tertio dignitate, ut dominus prior est seruo. Quartu origine, quando unum est principium alterius, sed sive illius alterius dependet, sicut in divinis Pater prior est origine quam Filius, procedit enim à Patre ut à principio, sed ab eo non est dependens.

Tres modi
simultatis.

Simul tribus modis dicitur. Primo tempore, ut Socrates & Plato. Secundu per existentiam consequentiam, ut relata. Tertio quæ aequaliter idem genus participant, ut epius & leo.

De *motu* in *Physica* prolixè dicam. *Habere* quid sit, nemo nescit.

DISPUTATIO III.

De secunda operatione, qua dicitur Enunciatio. Ad duos Aristotelis libros de Interpretatione.

Iudicium

Ic est alter mentis humanæ factus, priori, de quo haec tenus dixi, longè præstantior & nobilior, sicut varia significant eius nomina; dicitur enim *Judicium*, quatenus adhuc in mente latet, quia per illud arbitra retum omnium velut in tribunali sedens hominis ratio, iudicat de presentibus, fraterita reuocat, occupat futura; quæ mala sunt, damnat; approbat quæ recta sunt; amplectitur veritatem, refutat falsitatem. Dicitur *Enunciatio*, prout extra per instrumenta vocalia prodiens, arcana pandit, vultus verbum mentis, & rei sine corpore ipsa corpus & figura est, nuncia mentis, interpres cogitationum, societatis humanæ nexus, anima famula, rationis filia, educata in lucem obsterice lingua, ore cunabulo, aëre vehiculo; integræ manens, & in singulis audientium auribus diffusa; collecta, & diuisa; simul nascens, & simul moriens; thesaurus in nihilo; ipsa laus, ipsa vituperium; ipsa verum, ipsa mendacium; ipsa error, ipsa scientia, in dicitur omnium parentis, de qua quidquid dixeris, per ipsum semper, & cum ipsa dixeris. Ad eam ergo accuratè declarandam progrediens, duo inuenio, quæ de illa dicam. Primum est natura eius, & varia conditiones, ac divisiones: secundum primariæ eius proprietates, veritas & falsitas: tertium autem quod ad di poterat de reliquis eius proprietatibus, aequipollentia, conuersione, oppositione, pertinet ad Summulas.

Enunciatio

QUÆSTIO I.

Natura, conditiones, varie diu-
siones Enunciationis.

Tria haec premitti necessariò debuere ad declarationem integræ essentiae istius operationis, quæ quatenus in mente latet, vocatur, ut dixi, *Judicium*, sed compositum aut diuisum, vel melius compositio & diuisio, idest affirmatio, & negatio, assensus & dissensus: quatenus autem in ore nascitur, in aëre vehitur, in aure moritur, dicitur *Enunciatio*, propositio, prædicatio. Vt, inquam, naturam illius declarem, primum explico, quid illa sit, & qualis: secundò, quænam sint proprie conditiones & regulæ illius in genere: tertio quotuplex illa sit, & quænam sint regulæ singularium.

SECTIO I.

Quid sit Enunciatio.

Indifferenter hic loquor de enunciatione mentali, vocali, & scripta; quæ duæ ultimæ non sunt iudicia, nisi dependentes ab enunciatione in ipsis in mente formata. Et quidditatem illius considero, primo metaphysicè, declarando genus eius & differentiam; deinde physicè, dicendo illius materiam & formam.

S. I.

Enunciationis definitio, & comparatio eius cum prima operatione.

Dico primum. Rectè definitur enunciatio, *Actus iudicatus* dependenter è prima apprehensione, sine dependentia à præmissis: vel, *Est oratio, que aliquid affiat, aut negat.*

Ratio est, quia iudicium intellectus, prout à prima apprehensione distinguitur, est actus, quo intellectus determinat cognoscit rem esse, vel non esse, affirmando, vel negando; quod potest fieri tripliciter, atque adhuc aliud est iudicium simplex, aliud compositum, aliud illatuum. Iudicium simplex est *Actus, quo intellectus cognoscit rem esse, vel non esse independenter à prima apprehensione*; cuiusmodi iudicium habet Deus, in quo unicus actus est simplicissimus, apprehendens, iudicans, totumque simili cognoscens. Iudicium compositum est iudicium dependens à prima apprehensione prævia, & concomitante, idest, quoties per actum unum apprehenditur aliquid, per alium autem iudicatur. Iudicium illatum est iudicium dependens à præmissis; vt, *Homo est rationis ergo est rationalis.* Intellectus videlicet noster (vt notat optimè S.Thomas 1. part. quæst. 85. art. 5.) propter summam imperfectionem, cum totam non possit adæquare cognoscibilitatem obiecti, & illud totum cognoscere unico actu simplici, distinctis indiget actibus; uno, quo rem ipsam concipiatur apprehendendo; alio, quo cognoscatur determinate affirmando, aut negando; sic enim in intellectu non quam est iudicium, quod dum elicetur, non presupponat, saltem prius natura, primam apprehensionem, quæ durat etiam necessariò quandiu iudicium

Enunciatio-

nis defini-

tio.

Eius expli-

catio.

ciam datur; nemo enim de iis iudicat, que actu non percipit. Vtrum verò apprehensio illa sufficiat vñica, an verò multiplex requiratur ad iudicium, dicitur infra. Nunc satis est dicere, nullum esse posse iudicium, quod à prima apprehensione non penderat, tum in fieri, tum in conservari. Ex quo patet, bonam esse allatam definitionem enunciationis, cum per eam distinguatur à prima operatione, quia est actus iudicatiuus; à iudicio simplici, quia penderat à prima operatione illius in a; ab illatione, quia non penderat à præmissis.

Distinctio eius a simplici apprehensione. Ex quibus colligi facile potest, verum discri- mem enunciationis à simplici apprehensione ma- lè assignari à Vasque, in eo quod prima operatio nihil apprehendat nisi simplices terminos, & eorum significationem; enunciatio autem, apprehendat eorum connexionem. Quod sanè manifestè falsum videtur, quia per primam apprehensionem integre propositiones cognosci possunt; non enim minus apprehendere possim copulam prædicati & subiecti, quam prædicatum & subiectum. Deinde sapè cogitantur à nobis quedam propositiones, quarum nobis falsitas nota est; vt si audias hæreticum afferentem quod Angeli sunt corporei, tunc non est iudicium, quod effet sine dubio hæreticum: ergo non est nisi prima operatio. Differt ergo enunciatio à simplici apprehensione, quod enunciatio semper affirmet aut neget connexionem prædicati & subiecti; simplex apprehensio solùm apprehendat simplices terminos, vel integras pro- positiones; sed nihil vñquam affirmet, aut neget.

Dices. Propositiones ex propria sua ratione spe- ctant ad secundam mentis operationem: ergo non possunt spectare ad primam. Deinde propositio est terminus complexus, cuius partes separatae signi- cant idem: ergo conceptus, quo terminus ille cog- noscitur, habet etiam plures partes: ergo non est simplex.

Resp. propositiones diuerso modo spectare ad primam & ad secundam operationem. Ad primam operationem spectant, quatenus significatum duntaxat eorum conceptus absque affirmatione vel negatione. Ad secundam spectant, quatenus deter- minatè affirment, aut negant. Deinde concedo, pro- positionem non vna simplici apprehensione totam posse cognosci, sed per plures conceptus simplices, quorum uno apprehenditur subiectum, altero prædicatum, altero copula.

§. II.

Quenam sit pars materialis Enunciationis.

Explícata quasi metaphysicè ipsa essentia enun- ciationis, nunc explicari debet quasi physicè per analogiam ad compositum physicum, in quo est materia & forma. Certum verò est, materialiam necessariam enunciationis esse subiectum, prædicatum, & copulam ytriusque; quæ tria in qualibet enunciatione reperiuntur necesse est. Certum item est, tria illa in mentali enunciatione, conceptus esse intus in mente formatos; in vocali autem esse vo- ces, de quarum significatione agit prolixe Philosophus *vñque ad cap. 5.* cum quo mihi modo dicendum est, quid sit vox, quid & qualis eius significa- tio, quid primariò significet, & quenam ad eam si- gnificationem sint necessaria.

Dico secundò, rectè vocem definiri, *Est sonus ab animali ore prolatus per naturalia instrumenta, ad aliquid significandum.* Itaque materiale vocis est *sonus ab animali ore prolatus per naturalia instrumenta, ad aliquid significandum.*

Anus; formale verò est *significatio*; quæ significatio ve intelligatur.

Quæritur primum quid sit signum? **Definitio**
Resp. signum vulgo definiiri, *Est id quod facit signi- aliud a se in cognitionem venire representando illud.* Tota enim essentia signi in eo est sita, vt potentia cognoscendi aliud representet; significare autem est facere vt aliud cognoscatur. Auditâ v. & voce hac, *Deus*, non solum eas cognosco quatuor literas, sed ipsum eriam. Deum infinitum mens sibi obiicit. Nihil igitur se ipsa significat, seu representat, sed significat aliquid aliud; quia significatio, vt statim dicam, similitudo quædam & relatio est. Vide Augu- sti, *lib. de magis. farè toto, lib. 1. de doctrina christ. c. 2. lib. 2. c. 1.* vbi mirabiliter de ratione signi dis- sit, ostenditque, quonodo doctrina omnis ex signis proficiscatur.

BDices, totam hanc definitionem signi conuenientem posse potentia cognoscendi; nam illa facit vt homo cognoscat. Indo & illam conuenientem cuiuslibet causæ, in qua cognosci possunt effectus.

Resp. signum, vt signum est, representando for- maliter per seipsum facere, vt aliud cognoscatur; potentia cognoscens efficienter causat cognitionem alterius, vel etiam sui ipsius; non hoc facit representando: causa quatenus representat effec- tus, vocari etiam potest signum, sed minus propriè, quia signum debet esse aliquid posterius re, quam representat; causa verò effectibus prior est.

Quæritur secundò, quætuple sit signum? **Divisiones signi.**

CResp. signum diuidi primum in *naturale*, & *ad placitum*: secundò in *signum formale*, & *instrumentale*. Signum naturale vocatur quod suæ naturæ vim habet representandi aliiquid, vt iris naturaliter vim habet representandi serenitatem, fumus ignem. Signum ad placitum, seu ex instituto, vel, vt loquitur Augusti, *signum datum*, illud est, quod significat ex quadam conventione ac institutione hominum, & ex quadam quasi conventione. Signum formale illud vocatur, quod licet non cognoscatur, facit tamen aliud in cognitionem venire. Huiusmodi sunt spe- cies expressæ, de impressis aliæ videbuntur. Signum instrumentale illud est, quod prius cognoscatur, quam ducat in cognitionem alterius, vt *imago*.

DCæsaris.

Quæritur tertiò, quid sit in re illa, quæ dicitur si- gnatum, ratio illa signi; quid v. g. in voce, *homo*, sit, quod illa significet animal rationale. Volunt enim aliqui, eam esse realem relationem: alij formam in- trinsecam, & realem existentem in ipsa voce: alij relationem solummodò rationis.

Resp. distinguendum est; si enim signum sit naturale, ratio illa signi est relatio aliqua realis signi ad rem significatam; nullum enim signum est naturale, quod vel transcendentalem non dicat res- pectum, vt species referuntur ad obiecta: signa verò quedam instrumentalia, vt *imago Cæsaris*, relatio- nem habent categoricam primi generis, fundatam in similitudine secundum externam figuram, vt fu- mus habet relationem effectus ad causam: si verò si- gnatum sit ad placitum, v. g. ratio illa in actu primo, seu prope habet vim significandi, est denominatio solum extinsecus à voluntate imponentis, tanquam à forma extinsecus: si autem sit in actu secundo, propt̄ scilicet ingerit actu cognitionem rei signifi- catæ, denunciatio est extinsecus à productione co- gnitionis ad præsentiam talis signi, v. g. *vocis*; sicque significari in actu primo ad placitum, est esse deputatum ad representandum aliud; signifi- cari in actu secundo, est ex tali deputatione actu aliud exprimere potentia cognoscendi. Quia

D 4 scilicet

scilicet extrinseca deputatio nihil intrinsecum insprimit, sed extrinsece tantum denominat: v. g. vox illa, *homo*, si deputata esset ad significandum naturam equinam, haberet omnia intrinseca, quæ nunc habet; sed tantum haberet aliam denominationem extrinsecam à voluntate deputante: ergo voluntas illa hominum tota est forma denominans signum.

Obiectio.

Dices. Voluntas illa hominum, quæ deputat hanc vocem, *homo*, ad significandam naturam humanam; hæc, inquam, voluntas non habet pro obiecto seipsum: illa voluntas habet pro obiecto significationem: ergo significatio in actu primo non est voluntas hominum. Inde ab illis qui percipiunt significationem alicuius vocis, voluntas illa non percipitur: ergo illa non est ratio formalis ipsius significationis, alioqui deberet voluntas illa percipi ab eo qui cognoscit significationem; sicut is qui videt album, videret necessariò albedinem.

Resp. distinguendo primam minorem: hæc voluntas pro suo obiecto habet significationem in actu secundo, concedo; in actu primo, nego: voluntas enim hominum decernit, ut illi qui audient hanc v. g. vocem, *homo*, actu cognoscant naturam humanam. Deinde concedo illud antecedens: ab illis qui percipiunt significationem alicuius vocis, non percipitur hæc voluntas; sed nego hanc consequentiam: ergo illa voluntas non est formalis ratio significationis. Nam quamvis ab eo qui percipit significationem formaliter ut significatio est, id est, qui cognoscit significationem in actu primo, cognoscatur voluntas illa hominum; ab eo tamen qui solum cognoscit significationem materialiter, & in actu secundo, non necessariò percipitur illa voluntas hominum: sicut qui videt album formaliter, videret necessariò albedinem; potest tamen aliquis cognoscere id quod est album, v. g. parietem, & non cognoscere albedinem.

Voces significare ad placitum.

Quæritur vtrum voces significant ad placitum, an verò naturaliter. Resp. distinguendo; voces enim articulatae primitiæ non significant naturaliter, sed ad placitum; voces autem deriuatae significant quodammodo naturaliter. Immerito videlicet Plato & Pythagoras contendunt, voces signa esse naturalia, id est que sapientum solummodo esse imponere rebus nomina, quæ non ipsi effingant, sed tantum excipiunt ex ipso natura sive effluentiæ: quæ quidem tranquilla ac puræ mentes multò illustriora & puriora exciperent, quam inquinatae, ac perturbatae. Inde alia esse apud homines, alia apud Deos. Verum solemnia hæc sunt Platonis vigilantis somnia. Melius Aristoteles voces articulatae primitiæ doceat signa esse solum ex instituto; signa enim naturalia significant apud omnes gentes omnino idem; voces autem apud diuersas gentes diuersæ sunt. Dixi *voces articulatae*; dubium enim non est, quin multæ voces inarticulatae naturaliter significant, ut gemitus signum est doloris. Dixi deinde *voces primitiæ*, quia voces deriuatae à primitiis naturaliter habent affinitatem cum significatione primitiis; ut iustus à iustitia deducitur, & iustitiam ipsam significat, licet ab hominum etiam institutione pendeat.

Prima obiectio.

Dices primò, conceptus omnis naturaliter significat: omnis vox significat conceptum: ergo quælibet vox significat naturaliter.

Resp. argumentum illud non esse in forma, cuius proinde negatur consequentia. Deceptio in eo est, quod in minori deberet esse, *omnis vox est*

A *conceptus*; non autem, *omnis vox significat conceptum*: vbi sunt quatuor termini.

Dices secundò. Sermo naturalis est homini: ergo Secunda voces significant naturaliter. Notum est quoque, obiectio illud quod narratur de Athie Croesi filio, qui mutus & surdus cùm esset, videns tamen confodi patrem suum, erupit in voces articulatas.

Resp. distinguendo primum antecedens; si enim significaret, quod voces quibus vtimur, significant naturaliter, nego sermonem in eo sensu esse naturalem homini: si autem significaret, quod homo habet à natura facultatem loquendi articulatè, concedo sermonem esse in eo sensu naturalem homini. Filius Croesi Regis, haud dubie surdus non fuit à nativitate, sed totum impedimentum loquendi fuit illi duntaxat in lingua. Quod item narratur de pueris quibusdam, Phammerici Regis iussu educatis inter pecudes, ne villam vocem audirent; loquutis tamen postmodum articulatè. Soluitur, si dicas, vel fuisse dæmonis præstigias, vel certè illos articulate non fuisse loquitos, sed sonum ab illis confusè duntaxat editum, Phryges ambitiosè interpretatos fuisse.

Dices tertiod. Nomina quædam per incantationes vim habere quandam mirabilem ad sanandos morbos, vel ad noxias alias depellendas: vnde volebant Platonici, nomina propria radios esse rerum quas significant, & in ipsis nominibus vitam quædam latere.

C Resp. cum Delrio lib. 1. de magia, cap. 4. qneq. 1. Tertia obiectio. Vallesio cap. 4. *sacra Philosophia*, nulla vocabula vim habere naturalem vulnera, vel morbos sanandi, vel noxias alias depellendi, sive sint complexa, sive incompleta; quia nihil habent præter sonum, & significationem omnino ad placitum, cui nulla plane vis inesse potest ad effectus illos mirabiles, nisi dæmonis ope interueniente, qui in huiusmodi curationibus extraordinariis esse solet Arachater.

Quæritur quintò, vtrum voces primariò & immediate significant conceptus formales, id est cognitiones internas animi; an verò conceptus obiectiū, id est obiecta cognitionum.

Resp. aliud esse significare aliquid, aliud substituti pro eo: significare aliquid, est efficere, ut illud cognoscatur: pro eo substitui, est facere id quod alterum deberet facere. Dico igitur vocem primariò & immediate significare solum conceptus obiectiū, conceptus autem formales non significari primariò per vocem, sed tantum vocem pro illis substitui. Ratio est, quia, vt dixi, significare non est aliud quam facere ut aliquid cognoscatur: sed per voces non deuenimus in cognitionem conceptum, qui nobis semper ignoti manent. Cùm audit v. g. ruficulus à Doctore Deum esse Trinum, nullam cogitat cognitionem Doctoris, sed solam Trinitatem personarum diuinarum; ignorat enim quid sit loquutus interna: ergo vox immediate significant rem à loquente cognitam, & ad illud etiam solum minus instituta sunt voces; vox enim *celum*, est instituta ut significet *celum*, non ut significet cognitionem *celi*. Inde certum est, inuenitas esse voces, ut præstant illud idem audienti, quod præstant loquenti verbum ipsum internum; sicut enim per verbum internum homo sibi loquitur, si loquitur aliis per externum. Sed verbum ipsi loquenti significat immediate ipsas res cognitatas: ergo verbum externum eisdem significat audiensi: per accidens autem, & ex voluntate audiens cognitionem ipsam significat, si velit discurrere circa vocem quæ necessariò esse debet juncta

Disp. III. Quæst. I. de Enunciatione. 45

Voces sub-
stinentur
pro conce-
ptibus for-
malibus.

iuncta conceptui; sed hoc non causatur a significacione vocis, sed ex connexione, quam habet cum conceptu. Addebam autem voces pro conceptibus formalibus substitui, quia ideo tantum egemus vocibus, & illis utimur, quia verbum internum mentis, per quod notificamus nobis ipsis res externas, non potest per se ipsum res illas aliis manifestare, ideo voces externas adhibet, & per illas efficit id quod per se ipsum deberet præstare. Optimè itaque Philo lib. quod deserius potiori insidetur, sermonem vocat *fratrem mentis*, eumque comparat Aaroni, qui Moysis fratris Interpres, & quasi Propheta erat, ad mentem omnino Platonis, qui vocem appellat *ideam r̄is diabolos*; Darnasceni lib. 1. fidei, c. 17. vocem appellantis, *Angelum intelligentia*. Sed elegansissime omnium Augusti, qui vocem ait, *non solum esse vehiculum intelligentia*, sed lib. de Magistris, c. 13. *Nullo modo ambige*, inquit, *id conari verba veracium*, & *id quodammodo proficeri*, *ut animus loquens* appareat, *quod is obiret omnibus concedentibus*, *si loqui mentientibus non liceret*. Et lib. 15. de Trinitate, c. 11. *Verbum quod foris sonat, signum est verbi quod inuis latet*.

Prima obie-
ctio.

Dices primò, vocem non posse vñquam significare aliquid audiensi, quod non fuerit a loquente conceptum. Vnde ait Philosophus, *verbum esse semper earum, que in animo latens, passionum notam*.

Resp. hinc sequi tantum, quod cognitio loquentis conditio est necessaria, ut vox aliquid significet; non sequi autem quod vox directe significet ipsum cognitionem. Aristoteles quando appellat *vocem earum, que in animo latens, passionum notam*, voluit tantum voces signa esse loco conceptuum substituta.

Seconda obie-
ctio.

Dices secundò. Sæpè per voces significantur res in eo statu, quem habent in intellectu, ut quando significantur naturæ vniuersales.

Resp. etiam tunc cognosci solum conceptum obiectuum immediate: patet autem, quod cognitio huiusmodi naturæ vniuersali, non cognoscitur abstractio ipsa necessaria.

Tertia obie-
ctio.

Dices tertio. Homo ideo loquitur, ut aperiat animi sui sensus; nosque auditæ voce argumentamur de conceptibus animi, quos habet loquens: ergo vox significat conceptus animi.

Resp. negando consequentiam, quia sensus aperire animi sui est significare obiecta suarum cognitionum, nepte quid de illis sentiamus; non autem aperire ipsas cognitiones ut sic: v. g. cum dicit aliquis, *Ita iudico*; tunc iudicium est res concepta, non autem cognitio. Interdum ergo cognoscit aliquis reflexè suum conceptum formalem, & vult illum media voce declarare; & tunc conceptus tenet locum rei conceptæ, neque mirum est, si per vocem ipsam significetur: si autem talis reflexio non contingat, nunquam vox significat conceptum formalem, nisi per accidens, ut dixi.

Vt vox sig-
nificet quid
requiratur.

Quæritur sexto, quid requiratur tum ex parte loquentis, tum ex parte audiens, ut vox significet formaliter.

Ex parte lo-
quentis.

Resp. tria requiri ex parte loquentis, & duo ex parte audiens. Primo enim ex parte loquentis exigitur actualis cognitio vocis, eius significacionis, & rei significatae. Qui enim verba profert, habere illa debet in mente, alioqui non substituerentur verba pro conceptibus; neque vetera vox ad significandum, qui eius significacionem ignorat. Neque sufficit cognosisse prius rem significatam; nemo enim actu loqui potest de iis, quæ non cogitat. Loquitur autem tantum materialiter, qui pronunciat verba,

A quoruñ ignorat significacionem. Secundò ex parte audiens requiritur actualis cognitio vocis, cognitio saltem antecedens significacionis illius. Si enim audiens vocem interna cogitatione non percipit, non potest ex vi vocis deduci ad cognitionem rei significatae, nec etiam si vocis ignores significacionem. Notitia vero rei significatae, vel præsens, vel præterita in audiente, non prærequisitur; multa enim de nouo addiscit audiens a loquente. Imò quando actualem alicuius rei cognitionem habet, nem̄ illam mihi propriè significat, quia non me dedit in cognitionem rei significatae; quod est significare. Ex quo

Colliges primò, cum *Vñque neminem propriè posse Deo loqui*, si loquuntur aliud significet, quām verborum prolationem, vel ore, vel mente: si autem significet causare cognitionem actualem in mente audiens, patet quod nemo Deo loquitur, in quo est actu omnis cognitionis.

Colliges secundò, neque propriè posse quemlibet sibi loqui sibi ipsum loqui; nam alioqui haberet cognitionem, & eam non haberet.

Colliges tertid, cum qui mentitur, habet semper duos conceptus, vnum quo iudicat, & cognoscit enunciatiū vetum, quod ore non vult exprimere; alterum quo per primam saltem apprehensionem cognoscit falsum, quod etiam audiens vult obtrudere.

Quæritur septimò, vtrum voces perfectiū possint rem aliquam significare audiensi, quām illa nota sit loquenti? de qua disputant Theologi cum S. Thome 1. p. q. 13. cùm agint de divina ineffabilitate; vbi querunt, vtrum Viator dicere Beato possit aliquid Dei nomen, quod Deum Beato significet quid ditarium.

Resp. breviter distinguendo: vel etiam res significata per vocem non est aliunde audiensi cognita, quām per vocem loquentis; & tunc non potest vox significare perfectiū rem audiensi, quām illa nota sit loquenti. Ratio est, quia vox non habet vim ullam significandi, quando res non est aliunde nota, nisi quatenus conceptus loquentis eam substituit. sed loco: sed conceptus non potest substituere eam vocem ad significandum perfectiū, quām ipsa sit: ergo quando res significata per vocem, non est aliunde cognita, nunquam vox perfectiū audiensi significat, quām illa nota sit loquenti: si autem res significata sit aliunde audiensi nota, potest sine dubio vox audiensi perfectiū significare, quām illa nota sit loquenti. Si enim rusticus viro Philosopho loquatur de cœlo, tunc certum est, quod Philosophus perfectiorem habebit cognitionem de cœlo, quām rusticus. Si Romanus nominet is qui Romanum non vidit, alteri qui fuit nutritus Roma, tunc audiens perfectiū Romanum cogirabit, quām loquens. Ratio est, quia vox non solum ingenere solet nouam aliquam cognitionem, sed etiam excitare præcedentem.

Neque primò hinc sequitur, quod Viator Beato dicere possit aliquid Dei nomen, quod ita generet Beato cognitionem quidditatem Dei; quia nullum huiusmodi nomen Viatori notum est; sed neque illum huiusmodi nomen esse potest per quod Deus cognoscatur intuitu ut præsens: ergo nullum potest esse Dei nomen, quo Deus significetur quidditatem; cùm omnis cognitio Dei quidditatem sit necessaria intuitu.

Neque secundò sequitur, quod tam perfecta notitia rei alius in audiens causari possit per vocem, quām illa notitia in loquente perfecta est; nam loquens sæpè habet intuituam rei cognitionem, cuius

euiaus evidentiam nulla vocum significatio assequi potest. Idem Beatus Deum explicare tam perfectè non potest, quām perfectè cognoscit; imò nec viatores: vnde dixit verissime August. lib. 6. de Trinit. cap. 4. *Verius cogitatur Deus, quām dicitur; & verius est, quām cogitatur.*

Quæritur ostendit, quid sit nomen: quid verbum.

Definitio nominis.

Resp. nomen vulgo definiri, *Est vox significativa sine tempore, finita & recta, cuius nulla separata pars idem significat, vt Homo, Angelus. Significat ad plagium, vt satis patet ex dictis de voce. Significat sine tempore, quia prater principale significatum non denotat tempus præsens, præteritum, aut futurum, que vocantur primaria temporis differentia; prandium enim v. g. & cena præter significatum principale significat quidem aliquod tempus, sed non illas, vt dixi, temporis differentias. Tempus, hora & mensis significant sine dubio aliquod tempus; sed tanquam primarium significatum, non tanquam significatum secundarium. Nulla pars nominis separata sumpta idem significat, vt *Respublica, Proconsul*; cuius partes seiuunt non idem significant, quod prius. Imò in vocibus nonnullis, vt *Armiger, Despota, Agricola*, vbi partes videntur idem significare separata, verum etiam est quod dixi; quia illorum nominum partes separatae significant quidem aliquid prout sunt integra dictiones, sed non significant idem prout sunt partes vnius vocis compositæ, sed sunt instar syllabæ, quæ significationem propriam non habet. Dicitur denique *finita, & recta*. Vox finita illa est, cui nulla negatio præfigitur; infinita, cui præfigitur negatio efficiens vnam vocem, vt *non-homo, non-lapis*. Voces infinitas negat Philosophus esse nomina. *Recta* vox dicitur, quæ casus est nominatiui, voces etiā casum obliquorum negat idem Philosophus esse nomina, quia cum verbo, *est*, non possunt absoluere enunciationem.*

Definitio verbi.

Verbum definitur, *Vox significativa cum tempore, finita & recta, cuius nulla pars significat separata, & est semper eorum, quæ de aliquo dicuntur nota*. Patet definitio sed tota ex præcedenti. Dicitur autem *nota eorum, quæ de aliquo dicuntur*, quia semper apertum est verbum affirmare aliquid de aliquo, vel negare, idest copulare prædicatum cum subiecto.

Verbum aliud est substantium, vt *sum, existo, subsisto*; aliud adiectivum, quod significat actionem, aut passionem, aut aliquid accidens, vt *ago, capio*. In propositionibus aeternæ veritatis, qualis ista est, *Homo est rationalis*, verbum *est*, significat omne tempus, etiamsi non significet existentiam, sed solam identitatem subiecti & prædicati.

§. III.

Quenam sit pars formalis Enunciationis.

IN qualibet oratione mentali reperitur haud dubie conceptus subiecti, prædicati, & copulæ; sicut in oratione vocali reperiuntur subiectum, prædicatum, & copula. Sed difficultas est primò, vtrum per vnicam simplicem apprehensionem tria illa cognosci possint. Secundò, vtrum actus ipse iudicij, actus sit distinctus ab apprehensione subiecti, prædicati, & copulæ. Tertiò, vtrum actus ille iudicij formaliter, & quidditatiuè sumptus vnu sit actus, an vero multiplex.

Duplex ad enunciatio- nem requiri- tur appre-

Dico tertio. Quoties fit enunciatio vera & formalis, quæ identica tantum non sit, saltem duplex exigitur apprehensio, vnu prædicati, & altera hensio.

A subiecti: neque vnu sufficit simplex apprehensio subiecti, prædicati, & copulæ.

Ratio est, quia in omni enunciatione, quæ idemta non est, subiectum, prædicatum, & copula differunt conceptu: sed si cognoscantur eadem simplici apprehensione, non different conceptu: ergo prædicatum, & subiectum cognosci debent per diuersos conceptus. Deinde in enunciatiua videtur illud adhuc esse manifestius, quia in illa cognitio separata prædicatum à subiecto, & concipi plura vt plura: sed vno conceptu concipi non possunt plura vt plura: ergo in enunciatione, saltem negativa, plures debent esse conceptus.

Obiicitur primò. Potest intellectus concipere Prima ob-

iectio.

simil plura per modum vnius, idest, vno conceptu, v. g. vnu conceptu paries albus à nobis concipiatur, & totus terminus complexus, in quo plura necessariò inuoluntur: sed extrema propositionis, præsertim si affirmativa sit, se habent per modum vnius: ergo intellectus potest per modum vnius illa concipere.

Resp. distinguendo maiorem: intellectus concipere potest plura per modum vnius, quando illa rationem habent vnius, idest, quando illa concipiuntur sub vna ratione formalis, concedo; quando illa rationem non habent vnius, sed concipiuntur sub diuersa ratione formalis, nego. Itaque negatur minor, quia cum extrema propositionis, vt dixi, concipiuntur sub diuersa ratione formalis, vt propositionis non sit identica, necesse est, vt per diuersos conceptus concipiatur.

Neque dicas primò. Extrema propositionis affirmativa non concipiuntur vt plura, alioqui diuidentur; sed cum vniuantur debent concipi vt vnu.

Resp. enim distinguendo: non concipiuntur vt plura realiter, concedo; non concipiuntur vt plura formaliter, saltem in actu exercito, nego, alioqui enunciatio esse identica.

Neque dicas secundò. Sicut in termino complexo substantium & adiectivum se habent per modum vnius, & vno conceptu concipiuntur, sic prædicatum & subiectum se habent per modum vnius.

Resp. esse disparitatem, quia in termino complexo, substantium & adiectivum non differunt conceptu, cum non sint diuersa formaliter: extrema vero enunciationis formalis sunt diuersa formaliter.

Obiicitur secundò. Copula enunciationis non cognoscitur per actum distinctum à conceptu prædicati & subiecti: ergo prædicatum etiam & subiectum possunt concipi vnu conceptu.

Resp. negando antecedens, quia conceptus copula, vel est prima tantum apprehensio, & sic distinguuntur à conceptu prædicati & subiecti, sicut vnu ab extremis; potest enim conceptus subiecti & prædicati esse sine conceptu copula; neque maior esset ratio, cur esset conceptus prædicati potius, quām subiecti: vel est iudicium, & sic distinguuntur necessariò à conceptu prædicati & subiecti, qui simplex est apprehensio. Copula ergo per modum vnuonis semper distinguuntur ab extremis.

Dico quartò. Actus ipse iudicij necessariò est distinctus à conceptu prædicati & subiecti; non est autem necessariò actus distinctus ab apprehensione copulæ, contra Vasquem i part. disp. 223. cap. 3. & alios quosdam, qui negant, interuenire in enunciatione actum vnum iudicij distinctum ab apprehensione duplii prædicati & subiecti; volunt enim iudicium esse conceptum prædicati, & conceptum

Secundò obiectio.

Aetus iudi- cij dis- tin- getus est à conceptu prædicati & subiecti.

ceptum subiecti, quibus extrema ipsa concipientur A relatè, vt unum alteri conueniens; quæ conuenientia in enunciatione vocali denotetur per particulam, est; ita tamen vt nullus peculiaris conceptus in intellectu corresponeat ipsi copula. Contra quos tamen.

Ratio est, quia iudicium formaliter, vt est secundam operationis, distinguitur essentialiter à prima operatione: ergo non est duplex tantum apprehensio. Deinde si enunciatio non includeret nisi duos conceptus, vbiunque duplex esset conceptus prædicati & subiecti, esset ibi iudicium, & secunda mensura operationis: sed possunt reperi conceptus prædicati, & conceptus subiecti; si enim cogitem lac, & dulcedidem, non propterea iudico & affirmo lac esse dulce: ergo iudicium est conceptus distinctus ab apprehensione simplici subiecti & prædicati.

Neque dicas: si conceptus prædicati sit relatio ad subiectum, benè intelligitur quomodo unum alteri tribuatur: ergo sufficere possunt duo conceptus.

Contra enim isto. Prædicatum concipi potest fine ordine ad subiectum: ergo vt prædicatum concipiatur cum tali ordine, requiritur necessariò nouus conceptus: ergo semper in enunciatione sunt tres conceptus.

Dico quinto. Actus iudicij non est actus intellectus, quo physicè vniuntur conceptus prædicati, & subiecti; neque actus aliquis simplex, & indiuisibilis, representans prædicatum, subiectum, & copulam. Prima pars contra Molinam. 1. p. q. 1. art. 3. disp. 1. probatur, quia duæ qualitates compleæ diuersæ speciei non possunt vniiri, & facere unum per se: sed conceptus prædicati & subiecti, qualitates sunt diuersæ speciei: ergo illi non possunt physicè vniiri, & facere unum per se. Deinde omnis vniio accidentium necessariò intensio est, vel extensio: vniio illa duorum conceptuum non esset intensio, vt patet, quæ fit per additionem gradum eiusdem speciei; nec esset extensio, quæ fit in diuersis partibus subiecti. Denique in enunciatione negatiu patet quod vniio non est conceptuum, sed potius diuisio.

Secunda pars contra plures sentientes cum Hurtado, quod iudicium actus sit simplex & indiuisibilis, representans subiectum, prædicatum & copulam; probatur, quia si huiusmodi actus esset iudicium, frustra esset in enunciatione simplex apprehensio, à qua non penderet in conferuati enunciatio. Imò, vt nuper argumentabar, prædicatum, & subiectum non different conceptu.

Obicitur. Omnis compositio est vniio plurium: enunciatio qualibet compositio est conceptuum, licet affirmatio sola sit compositio rerum: ergo enunciatio est vniio conceptuum. Imò ex S. Thoma, potentia superior vnit ea quæ in potentiis inferioribus sunt dispersa: ergo secunda operatio vnit id, quod per plures primas apprehensiones fuerat conceptum; sicut enim phantasia potest obiicere sibi montem aureum, postquam vidit oculis montem & aurum; ita postquam prima operatio intellectus apprehendit prædicatum & subiectum, potest illa vniire per secundam operationem. Denique si in enunciatione tres sunt conceptus, non est maior ratio, cur vnum extremitum sit subiectum, alterum vnde sit prædicatum; sicut cum dicitur, *Omnis homo est animal*; simul etiam dices, *Omne animal est homo*; & ita nulla erit propositio vera, quæ non fit etiam falsa.

Repl. aliam esse compositionem realem, qualis est inter materiam & formam; aliam compositionem ordinis, id est habitudinis vnius ad alium. Prima compositio non reperitur in enunciatione, sed

secunda duntaxat, eo ferè modo, quo vnius dicitur esse mundus propter ordinem rei vnius ad aliam. Ita in enunciatione non concipitur duntaxat prædicatum & subiectum, sed prædicatum in ordine ad subiectum, & subiectum in ordine ad prædicatum. Itaque distinguitur hæc propositio: omnis enunciatio est compositio faciens vnitatem realem, nego; faciens vnitatem ordinis, concedo. Compositio realem efficiens vnitatem, est vnius; compositio vera faciens vnitatem ordinis, non est vnius. Deinde fateor, potentiam superiorē, v.g. intellectum, à vniū quæ in potentiis inferioribus sunt dispersa; sed nego eum hoc posse facere per secundam operationem, quæ includit essentialiter plures conceptus.

Denique in enunciatione tñes necessariò sunt conceptus, sed ita ordinati, vt vnius sit necessariò subiectum, alter necessariò prædicatum, alter copula vniusque; ideo nego non esse maiorem rationem cur prædicatum in ea sit prædicatum, quæ subiectum.

Dico sexto. Enunciatio, seu iudicium essentialiter & in recto solus est conceptus copula, prout connotat in obliquo conceptum prædicari, & subiecti: non est autem essentialiter triplex conceptus, sicut iudicium simplex est qualitas, sumptum secundum ea duntaxat, quæ dicit in recto, & essentialiter: est autem aliquod compositum, si sumatur secundum ea, quæ dicit tum in recto, & essentialiter; tum in obliquo, & connotatiu. Ita docent Durandus, Gabriel, & Gregorius.

Ratio est, quia secunda operatio esse necessariò probatur, quia secunda operatio esse necessariò debet aliquid per se vnius, quod poni possit in categoria: sed si tres includeret conceptus essentialiter & in recto, non esset ens per se, neque poni possit in categoria: ergo secunda operatio non est in recto, & essentialiter triplex conceptus, sed solus conceptus copula. Deinde per illud secunda operatio constituitur in recto, & essentialiter, per quod solùm distinguitur ab alia qualibet operatione mentis: sed per solum conceptum copula distinguitur; prima enim, quæ simplex apprehensio est, differt à secunda operatione ex eo, quod secunda adicet vnius conuenire alteri; quod facit conceptus copula: à tertia vero differt eo, quod tertia adicet vnius conuenire alteri dependenter à præmissis, id est inferendo vnius ex alio; enunciatio autem absolute id iudicet, sine vlla illatione, aut dependentia à præmissis.

Obicitur primò. Si enunciatio solùm dicit conceptum copula, sequitur quod secunda operatio non differt à prima; conceptus enim ille copula, cùm sit simplex, non differt ab apprehensione simplici.

Repl. enunciationem nullo modo esse primam tantum apprehensionem, etiam secundum id quod dicit in recto; conceptus enim copula non est prima solùm apprehensio, quia iudicium est, & includit saltem connotatiu alios duos conceptus: netram autem habet secunda mentis operatio.

Obicitur secundò. Enunciatio vocalis essentialiter & intrinsecè duo includit extrema, & copulam: ergo enunciatio mentalis includit etiam tres eorum conceptus.

Repl. negando antecedens; sicut enim enunciatio mentalis in recto solus est conceptus copula, prout connotat conceptus extremitum; sic enunciatio vocalis in recto sola est copula, prout connotat prædicatum & subiectum.

Obicitur tertio. Nulla igitur in secunda mentis operatione reperitur compositio, cùm essentialiter sit extensio. Tertia ob- qualitas simplex; & tamen secunda operatio vocari solet ab omnibus compositio.

Repl.

Resp. reperiri semper in quolibet iudicio enuntiatio aliquam compositionem, in eo dūtaxat consentem, quid includat, saltem in obliquo, dupli-
cēm primam apprehensionem. Per hoc enim suffi-
cienter secunda operatio distinguitur à modo in-
telligendi, qui proprius est & Angelis; neque alia
requiritur compositione conceptuum, quā illa quæ
conuicit, vt dixi, omni enuntiacioni, etiam nega-
tua.

Quarta ob-
iectio de
enuntiatio-
ne purc ap-
prehensiua.

Obiicitur quartū, posse dari veras alias enun-
tiaciones, in quibus nullum sit iudicium, sed quæ
sunt solum apprehensiua, vt cūm Catholicus vo-
tanū tenus dicit, *Deus est ens finitum*: ibi non
est nullum iudicium; & tamen vera est enuntiatio:
nam vbi cūmque affirmatio est, ibi est secunda ope-
ratio: ibi vera est affirmatio: ergo est secunda
mentis operatio: ergo enuntiatio non est essentia-
liter iudicium & conceptus copulæ. Confirmatur,
quia nullus est syllogismus sine vera enuntiacione:
sed in syllogismo syllo-ponuntur propositiones,
quæ iudicantur falsæ: ergo propositiones, quæ fal-
sæ iudicantur, sunt secunda operations. Denique
nulla est enuntiatio vocalis, cui non respondeat
aliqua enuntiatio mentalis: illa propositio, *Deus*
est finitus, est propositio vocalis: ergo illi respon-
det enuntiatio aliqua mentalis, quæ sine dubio ap-
prehensiua tantum est.

Negatur il-
lam villam
esse.

Resp. negando villam esse posse mentalem enun-
tiacionem, quæ non sit iudicativa, sed sit apprehen-
siva tantum, vt rectè docent Valsq. 1. p. dis. 223. n. 16.
Suarez dis. 8. s. 4. Fonseca, Comimbricens, &
alij contra Scotum. Ratio est, quia vbi deest essen-
tia enuntiacionis, ibi non est enuntiatio: cūm di-
co, *Deus est ens finitum*, & in omni enuntiacione so-
litum apprehensiua tantum, deest essentia enuntiatio-
nis, quia iudicium, vt dixi, est essentia enuntiacionis;
illud autem non reperitur in enuntiacione tantum
apprehensiua: ergo huiusmodi enuntiatio non est
reuerā enuntiatio. Deinde omnis operatio, quæ
vnu alteri non connectit, sive, quæ non affirmat
aut negat, non est secunda, sed prima tantum ope-
ratio: enuntiatio solum apprehensiua non conne-
ctit, neque affirmat, aut negat, nisi voce tenus: ergo
illa non est enuntiatio, sed simplex tantum ap-
prehensiua.

Solutio ar-
gumento-
rum.

Ad argumentum ergo respondeo, ibi esse veram
enuntiacionem, vbi est affirmatio, vel negatio men-
talis, id est, quia non solum voces, sed etiam res ap-
prehenduntur coniuncta: vbi autem est affirmatio &
negatio tantum voce tenus, id est, quia non ap-
prehenditur coniunctio ipsa rerum, sed vocium
dūtaxat, ibi nego esse veram enuntiacionem. In
enuntiacione solum apprehensiua voce tantum te-
nus est affirmatio, vel negatio; quia res per diuer-
sas concipiuntur apprehensiones; sola autem con-
cipiuntur coniuncta. Ad confirmationem distin-
guo maiorem: nullus est syllogismus sine vera
enuntiacione, vel quæ supposita sit pro vera, con-
cedo; sine vīra enuntiacione, nego. In quibusdam
ponuntur falsæ propositiones, quæ tamen loco ver-
arum ponuntur; tūc calculi syllo-ponuntur pro
veris pecuniis, quia scilicet syllo in syllogismo ap-
paret vera forma, supposita veritate falsarum pro-
positionum. Denique nego, quod cuiilibet enuntiatio-
ni vocali respondeat aliqua enuntiatio mentalis;
nam plerique sāpius Hebraicē ignari pronunciant
Hebraicas propositiones, quibus certum est, quod
in mente nulla responderet enuntiatio Latina.

A

SECTIO II.

Variae species enuntiationum, earumque condi-
tiones, ac regulæ, sive in genere, tum in specie.

Certum est primò, enuntiationem diuidi posse
ratione formæ, in affirmatiuam & negatiuam.
Affirmatiua est, in qua vnu alteri tribuitur: ne-
gatiua ea est, in qua vnu de altero negatur, id est,
quando copulae principali p̄ponitur negatio; vt,
Petrus, qui est dñs, non est in suis.

Certum secundò est, enuntiationem ratione ma-
teria diuidi p̄seri in simplicem, & coniunctam.
Simplex illa dicitur, in qua vnu est copula verba-
lis; vt, *Homo est rationalis*: coniuncta, in qua plures
sunt copulae verbales, sed coniuncta, per aliquam par-
ticulam; vt, *Petrus est Rhetor, & est Philosophus*:
Si Socrates est constans, est laudabilis. Posunt autem
copulae verbales connecti, vel per particulam copula-
tiam, Et; vt, *Petrus est Rhetor & est Philosophus*:
vel per particulam disjunctiūam, vel; vt, Nunc
dices est, vel est nox: vel per particulam condi-
tionalē s; vt, *Si Socrates est constans, est laudabilis.*
Soler communiter enuntiatio simplex appellari ca-
tegorica; enuntiatio autem coniuncta, vocari so-
ler hypothetica. Melius tamen alij enuntiationem
categoricam eam esse aiunt, quæ absolutè iudicat de
objeto; vt, *Homo est rationalis*: dicitur enim cate-
gorica, quasi categorematica, id est, per se aliiquid si-
gnificans sine illa suppositione. Hypothetica verò
dicitur illa, quæ indicat dependenter ab aliqua sup-
positione; vt, *Si Petrus venerit, loquetur.* Certum
autem est, quod enuntiatio hypothetica in materia
necessaria est illativa; vt, *Si sol lucet, dies est*: æqui-
valer enim illi, *Sol lucet: ergo dies est.* Si fuerit in
materia contingenti, illativa non est, sed tantum
enuntiatio; vt, *Si Petrus venerit, loquetur: non*
enim licet dicere, *Petrus veniet: ergo loquetur;* quia
scilicet nota illationis significat consequens neces-
sariō ex antecedente.

Diuiditur secundò enuntiatio ratione materiae
in absolutam & modalem. Absoluta est, quæ tantum
affirmat, aut negat p̄dicatum inesse subiecto; vt,
Petrus est homo. Modalis est, quæ dicit modum quo
p̄dicatum inest, aut non inest subiecto; vt, *Nece-
ssarium est hominem esse rationale.*

Impossible est hominem esse brutum. Vulgo autem dicuntur
quatuor esse modi, *necessarium, impossible, contingens,*
possibile. Necessarium facit propositionem affirmati-
uam vniuersalē, impossibile vniuersalem negatiuam,
contingens & possibile particularē affirmatiuam.

Dupliciter fit proposicio modalis. Primo, quando
modus sumitur adverbialiter; vt, *Homo necessario*
est animal. Secundo, quando modus nomen est ad-
iectiuū; vt, *Necessarium est hominem esse animal.* Quando modus est adverbium, tunc nec est p̄di-
catum, nec subiectum; sed tantum syncategorema
subiecti, sicut *omnis, & nullus.* Quando autem modus
est nomen, tunc est p̄dicatum propositionis, subiectum
autē est altera propositionis, cui iungitur modus,
& vulgo appellatur *dictum*, vt in hac propositione:
Necessarium est hominem esse animal; necessarium, est
p̄dicatum; hominem esse animal, est subiectum.

Sumi verò potest proposicio modalis, vel in sensu
composito, vel in sensu diuiso. Sensus compositus
est, quando p̄dicatum tribuitur subiecto pro eo-
den tempore; vt, *Impossible est flantem sedere;* id est
dum stat. Sensus diuisus est, quando tribuitur pro di-
uerso tempore; vt, *Possibile est flantem sedere;* id est,
tempore, quo nō stat. Posunt autē in singulis modis
fieri quatuor propositiones. Primo, vt affirmetur di-
ctum & modus, vt *Petrus currere est impossibile.* Se-
cundū

Absoluta &
modalis.

Dupliciter
fit proposi-
tio modalis.

cūnd, ita vt affirmetur dictum, & negetur modus; vt, *Petrum currere non est possibile*. Tertiō, ita vt negetur dictum & modus; vt, *Petrum non currere non est possibile*. Quartō, itavt negetur dictum, & modus affirmetur & vt, *Petrum non currere est possibile*. Solent quatuor hæ propositiones in tabellis describi, quas vocant figuræ modalium. Ego rem obscuram & inutilem hic lubens omitto.

Exponibilis, & non exponibilis. Dividitur tertio enuntiatio ratione materiae in exponibilem, & non exponibilem. Exponibilis illa est, quae particulam quandam adiunctam habet, ob quam eget explicacione: haec autem particulae sunt vel exclusivae, v. g. *tantum*; ut, planeta sunt *tantum* septem: vel exceptivae; ut, omne animal prater hominem est irrationale: vel reduplicativae; ut, homo *quatenus* homo, est rationalis. Alias omitto divisiones enunciationis ratione materiae, in unam & multiplicem, de secundo & tertio adiacente, de extremo simplici, & extremo coniuncto: sunt enim minus difficiles, & minus utiles.

Julio ratione quantitatis. Certum est tertio, dividit enunciationem ratione quantitatis, in vniuersalem, particularem, indefinitam, & singularem. Vniuersalis ea est, in qua terminus communis signo vniuersali afficitur; vt, *Omnis homo est rationalis.* Particularis est, qua terminus communis signo particulari afficitur; vt, *Aliquis homo est iustus.* Indefinita est, in qua terminus communis nullo signo afficitur; vt, *Homo est rationalis.* Singularis, in qua subiectum nullo signo afficitur; vt, *Petrus est iustus.* Solùm addo, terminos vniuersales præposita negatione fieri particulares; vt, *Non omnis homo est iustus;* terminos autem particulares, præmissa negatione fieri vniuersales; vt, *Non aliquis homo;* id est, *omnis homo.*

Cerum est quartus, enunciationem ratione qualitatis diuidi in veram & falsam, de qua diuisione plenè dicam quæst. seq. vbi constabit, veras appellari propositiones, quæ sunt conformes obiecto; falsas, quæ sunt deformes. Tantum huc addo, alias esse propositiones aeternæ veritatis & aeternæ falsitatis; alias non aeternæ veritatis, nec aeternæ falsitatis. Propositiones aeternæ veritatis illæ sunt, qua ita sunt vera, ut non possint esse falsæ; aeternæ falsitatis, qua ita sunt falsæ, ut non possint esse vera, cum sint de materia necessaria, eo quod prædicatum sit de essentia subiecti, vel de materia impossibili; ut, *Homo non est rationalis*. Alia vero ita sunt vera, ut possint esse falsæ; vel ita sunt falsæ, ut possint esse vera; ut, *Perus est albus*.

Diffidit ratione modi predicandi. Certum est quod in enunciatione ratione modi praedicandi diuidi posse in directam, in directam, & mixtam. Directa illa est, in qua praedicatum est id quod habet rationem formæ; ut, *Homo est rationalis*. Indirecta est, in qua praedicatum est id, quod est superius, & habet rationem formæ; ut, *Rationale est animal*. Mixta, in qua nec praedicatum, nec subiectum habet rationem formæ, sed virumque forma est aliquius terrij; ut, *Album est dulce*: vbi nec albedo forma est dulcedinis, nec dulcedo forma est albedinis, sed vtraque forma est eiusdem suppositi, v. g. laetis. Sic etiam dicitur de Christo Domino, *Deus est homo, homo est Deus*.

S. II.

Conditiones, & regulæ enunciationum in genere.

Sic indicatis magis, quam explicatis variis spe-
ciebus enunciationum, inspicienda mihi ante
omnia sunt tres regulæ ac conditiones generales
enunciationum, ex quodam præsternim constare
poterit, quod est in hac materia difficile, quomo-
do abstracta & concreta de se inuicem prædicitur.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A Prima itaque, & vniuersalissima regula est, quod ad omnem propositionem affirmatiuam requiritur aliqua identitas praedicti & subiecti; & ad propositionem negatiuam aliqua eorum diuersitas. In propositionibus videlicet essentialibus praedicatum & subiectum sunt idem essentialiter; vt, *Homo est animal*, suppositum videlicet quod est homo, est animal. In accidentalibus praedicatum & subiectum sunt idem accidentaliter; vt, cum dicitur, *Paries est albus*, sensus est, id est quod est paries, est subiectu albedinis.

Ratio est, quia in propositione affirmante; co-pula, est, non potest aliud significare quam identi-tatem extremonum. Idque patet verum etiam est primò in propositionibus materialibus, ut cùm dic-tur, *Album est dulce*; nam idēc fallā p̄t p̄daci-tio h̄c, *Albedo est dulcedo*; quia p̄dicatum & subiectum non sunt idem; illa v̄rō, *Album est dulce*, v̄ra est, quia p̄dicatum & subiectum sunt idem, nempe idem lac, in quo est albedo & dulce-do; significat enim; habens albedinem est habens dulcedinem. Secundò etiam vera est regula in de-nominationibus extrinsecis; v̄t, *Paries est visus*; quia in illis etiam p̄daciatum continet subiectum, tanquam terminum formæ, quam explicitè dicit; sensus enim est, paries est subiectum, ad quod termi-natur visus. Ideò in denominationibus extrinsecis p̄daciatum propositionis continet subiectum, tan-quam terminum formæ, quam explicitè dicit; in de-nominationibus v̄bus extrinsecis p̄daciatum con-tinet subiectum, tanquam subiectum formæ, quam explicitè significat.

Secunda regula: In omni enunciatione recta praedicatu, & subiectu debent adaequari, id est debet praedicatu continere, sicut est confusum, totu id, quod includit ipsum subiectum, & contraria: ideo pars non potest praedicari de toto; vt, *Homo est anima*, non *valet*; neque totu de parte; vt, *Manus est homo*. Ratio est, quia, ut dixi, praedicatu & subiectu esse debent id est, si autem vnu excedat aliud, non erunt id est. Neque dicas priuilegium cōtingere ut praedicatu propositionis laius patet, quā subiectu, ut in hac, *Petrus est homo*, sicut dūbio minus latè Petrus patet, quam homo. Responsum praedicatu propositionis semper limitari per ipsum subiectu, ideoque non sumitur vnuquā in suppositiōne vniuersali, sed in suppositione confusa. Neque dicas secundū, si dicatur, *Rationale est homo*, tunc *rationale*, non significat totu hominē. Hoc enim nego, quia concretum significat formam & subiectū; sensus enim est, habēs rationalitatem est habēs humanitatem.

enim est, habes rationalitatem et habes humanitatem. Tertia regula est: Quoties praedicatum, vel subiectum propositionis est nomen aliquod abstractum, tunc copula, est, non significat solam identitatem realem, sed etiam identitatem formalē. Quoties autem praedicatum & subiectū nomina sunt concreta, copula, est, solam significat identitatem realem. Ratio est, quia non enim abstratum non significat nisi formam, nomen verum concretum, formam significat in subiecto: ergo abstractum significat necessariō formaliter; concretum vero non significat necessariō formaliter.

His ita suppositis, facilius erit statuere quomodo concreta de se inuicē, & de abstractis possint prædictari, & vicissim abstracta de cōcretis, & de se inuicē.

Dico primò, concreta verè posse prædicari de concretis, modò sint aliquò modo eadem, v. g. *Homo est rationalis; Album est dulce.*

Ratio est, quia quoties concretum de concreto
prædicatur, significatur duntaxat quod prædicatum
& subiectum realiter vnum sint: sunt autem eadē rea-
litez: ergo illa verē possunt prædicari de se inuicem.

Dico secundò, abstracta nunquam prædicari de concretis, nisi sint transcendentia, vel aliquid increatum. Abstracta de concretis.

Ratio est, quia prædicatio etiam identicè falsa est;

Ratio est, quia prædictio etiam identice cum aliis
est quæcumque

Significatio
concreti &
abstracti.

Concreta
de se inti-
cem.

Abstracta de
concretis

50 Philosophiæ Peripateticæ Liber I.

quando prædicatum & subiectum non sunt idem realiter: sed quoties abstractum prædicatur de concreto, prædicatum & subiectum realiter non sunt idem, quia concretum substantiale, v. g. *homo*, dicit suppositum distinctum realiter à forma, quam solam significat abstractum, v. g. *rationalitas*: concretum verò accidentale significat subiectum, quod non significatur per abstractum; vt, *Partes est albedo*: ergo abstractum non prædicatur de concreto, vel substantiali, vel accidentalis.

Concreta transcedentia & invenientia excipiuntur.

Exciebam tamen primò abstracta & concreta transcendentia, qualia sunt entitas, vnitatis, bonitas; licet enim dicere, *Ens est entitas*: *Petrus est unitas*, &c. quia scilicet in illis concreta non continent aliquid distinctum realiter aut formaliter ab abstractis. Secundò exciebam abstracta & concreta significantia diuinum aliquod attributum; nam etiam in diuinis vera sunt huiusmodi prædications, *Dens est Dei*; *Dens est misericordia*; *Misericordia est Deus*.

Concreta de abstractis.

Dico tertio. Concreta substantia non prædicantur de abstractis, v. g. non valet hæc prædictio, *Rationalitas est homo*. Concreta verò adiectiva prædicantur de abstractis, quorum subiecta sunt; vt, *Humanitas est rationalis*: non possunt autem de aliis prædicari; vt, *Albedo est colorata*.

Ratio est, quia, vt dixi, concreta substantia includunt aliquid distinctum ab abstractis: ergo non possunt de illis prædicari, v. g. virtus illa est, *Humanitas est animal*: semper vero excipienda sunt prædicata, tum transcendentia, tum invenientia.

Concretum autem adiectivum nihil prorsus includit, quod non includat abstractum nomen, quod est eius subiectum, v. g. cum dicitur, *Humanitas est rationalis*; terminus *rationalis*, non includit aliquid, quod sit distinctum ab humanitate: ergo concretum adiectivum verò prædicatur de abstracto, quod est eius subiectum. De aliis autem abstractis prædicari non potest concretum adiectivum, ob rat onem contrariam.

Triplex obiectio.

Obiicitur primò. Verè dicitur, *Humanitas est species*: *Animalitas est genus*: sed genus & species concreta sunt ex natura & abstractione: ergo concreta possunt prædicari de abstractis.

Resp. loquuntur illas rigorosè loquendo esse falsas, quia si essent vera, humanitas prædicari posset de Petro, Paulo, &c.

Obiicitur secundò. Hac propositio est vera, *Risibilitas est proprietas hominis*; conuenit enim **D** vii, omni, & semper. Imò communiter dicitur, rationalitatem esse hominis differentiam.

Resp. illas etiam propositiones rigorosè loquendo esse falsas, si proprietas & differentia sumuntur in concreto; si autem sumuntur in abstracto, vera sunt, vt statim dicam.

Obiicitur tertio. Verum est dicere, *Species est species ad hanc & illam speciem*: ergo concretum prædicatur de abstracto.

Resp. negando consequit, quia species hæc sumuntur vt totum concretum ex natura, & abstractione; sicut humanitas est concretum respectu illius, & illius humanitas.

Abstracta de abstractis.

Dico quartò. Abstracta metaphysica, sive superiora sunt, sive inferiora, non possunt prædicari de abstractis diuersi nominis & definitionis: v. g. dicere non licet, *Humanitas est animalitas*: *Rationalitas est animalitas*; contra Suarez *dis. 6. sect. 10. Valq. 1. part. dis. 130. cap. 1.* Hoc traditum *dis. 3. Log. sect. 3.* Auctor *quæst. 2. sect. 4.* qui censent abstracta superiora prædicari posse de inferioribus, saltem specificis; bonam v. g. esse hanc prædicationem, *Humanitas est animalitas*. Contra quos

A Ratio sæpè indicata est, quia tunc vnum prædicari non potest formaliter de alio, quando formaliter & adæquatè non est vnum cum illo: abstracta metaphysica non sunt formaliter, & adæquatè inter se idem, alioquin non essent abstracta: v. g. animalitas non est adæquatè idem quod humanitas; non enim includit id totum, quod includit humanitas: ergo non potest abstractum prædicari de abstracto diuersi nominis, & rationis. Maior patet, quia idem falsum est dicere, *Homo est anima*, quia homo non solam includit animam. Sic cum humanitas non solam dicat animalitatem, falsum est dicere, *Humanitas est animalitas*; & certum est, quod pars nunquam prædicari potest de toto; hæc autem abstractum superius, v. g. animalitas, pars est humanitas, quia abstractum est specificum.

Obiicitur primò. Vera est illa prædictio, *Homo est animal*: ergo ista etiam vera est, *Humanitas est animalitas*. **B** Obiectio triplex.

Resp. negando consequentiam; disparitas enim est, quia in concreto *animal*, suppositum includitur, atque ita totum saltem confusè significat, quod significat homo: at vero animalitas, cum abstracta metaphysica non includit totum vel modo, quod includit humanitas. Adde quod in concreto, vt sæpe dixi, propositiones non sumuntur formaliter, sed identicè tantum; in abstractis sumuntur formaliter, idem verum est dicere, *Animal est rationale*: *Rationale est animal*; non licet dicere, *Animalitas est rationalitas*, cum differant formaliter.

Obiicitur secundò. Eo modo quo dicitur animal se habere vt totum respectu hominis, quia est totum potentiale, quamvis sit pars essentialis; sic animalitas erit respectu humanitatis totum potentiale, quamvis sit pars essentialis.

Resp. esse disparitatem, quia animal ita est totum potentiale, vt sit etiam totum essentialis confusum, id est, quia includit suppositum, alioquin prædicari non posset de homine, nisi tantum identicè sicut etiam animalitas prædicatur identicè de humanitate.

Obiicitur tertio. Ita prædications bona sunt, *Humanitas est natura sensu in*, *est natura corpore*: ergo potest abstractum de abstracto prædicari.

Resp. illas prædications esse bona in sensu identico, falsas in sensu formalis; quamvis etiam discrinem in eo est, quod illæ includunt genus aliud analogum & transcendentem.

§. III.

Regula speciales quarundam enunciationum.

Praeter regulas illas generales, quas tradidi, quædam à Dialecticis tradi etiam solent regulæ speciales, primò pro enunciationibus simplicibus, sive categoricis & compositis, sive hypotheticis: secundò pro absolutis & modalibus, tertio pro exponibilibus, & non exponibilibus, quas nuper definiui.

Dico primò. Pro enunciationibus categoricis Regula pro categoricis. vera sunt ha quinque regulæ. Prima. *Propositio indefinita*, in materia necessaria & quinque vniuersali; vt, *Homo est animal*. Vide nuper dicta.

E Secunda est: Propositiones contrariae non sunt opposita secundum falsitatem, sed duntaxat secundum veritatem; ideoque licet possint esse amba falsa, non possunt tamen esse amba vera; v. g. amba istæ falsa sunt, *Omnis homo est iustus*: *Nudus homo est iustus*; implicat autem vt vera sint amba. Subcontraria opponuntur secundum falsitatem, non secundum veritatem; ideo esse possunt amba vera, non possunt esse amba falsa; vt, *Aliquis homo est iustus*, *aliquis homo non est iustus*. Contradictroria neque possunt esse amba vera, nec amba falsa; sed necesse

Disp. III. Quæst. II. de Verit. & Falsit. cognit. 51

necessæ est ut vna sit vera, & altera falsa; vt, *Omnis homo est iustus*, *aliquis homo non est iustus*.

Tertia regula est: Proposition negativa contraria, plus negat, quād affirmat altera contradictria affirmatiua; v. g. plus negat, *Omnis homo non est albus*; quād affirmat, *Omnis homo est albus*. Ratio est, quia vniuersalit affirmative solum distribuit subiectum, non autem prædicatum; negativa prædicatum etiam distribuit.

Quarta: negatio mutat quæ sunt post se, non ea quæ sunt ante se: v. g. si dicatur, *Non omnis*, tunc signum est particulare; manet autem vniuersale, si dicatur, *Omnis non*; & aequalet signo *nullus*.

Quinta regula est: Proposition negativa in non reduplicatiuæ aequalet infinitæ, v. g. ista, *Homo non est animal*; aequalet isti, *Homo est non animal*. In reduplicatiuæ autem non aequalet infinitæ, v. g. hæc, *Petrus non est albus essentia*liter, non isti aequalet, *Petrus essentia*liter *est non albus*. Ut autem hoc verem sit, opus est ut modus ipsæ infinitetur, v. g. verum est, *Mysterium Trinitatis non est evidenter possibile*: falso autem, *Mysterium Trinitatis evidenter est non possibile*; sed dici debet, *Mysterium Trinitatis non est evidenter possibile*.

Regula pro hypotheticis.

Dico secundò. Pro enunciationibus hypotheticis, seu compositis, hæc axiomatica vera sunt. Primum. Potest conditionalis proposition esse vera, licet conditiona naturaliter sit impossibilis; v. g. potest hæc esse vera, *Si dixi oculum tertiis, dabo tibi centum nummos*. Secundum est: conditionales disparatae, v. g. hæc, *Si cras audias Missam, Petrus Romanus ibit*; non sunt nisi verbo tenus conditionatae, sed in rigore sunt copulatiuæ, ita ut sensus sit, *Cras audies Missam*, & *Petrus Romanus ibit*, quia nihil est in antecedenti, quod habeat connexionem cum consequente. Tertium est: Enunciationes copulatiuæ & illatiuæ tunc necessaria sunt, & veræ, cum vtraque pars vera est, & necessaria; falsæ, si altera pars falsa sit, vel contingens, ut hæc vera est, *Homo est rationalis & risibilis*; falsa ista, *Homo est rationalis, & equis est risibilis*. Disiunctiua vera est, si vel vna pars vera fuerit; vt, *Vel dies est, vel nox est*. Quartum est: Conditionales vera in materia necessaria, sunt necessaria; falsæ verò sunt impossibilis: v. g. ista est necessaria, *Si homo est rationalis, est risibilis*; ista impossibilis, *Si homo est rationalis, est lapis*. In materia verò non necessaria conditionales vera non sunt necessariae, neque falsæ sunt impossibilis; vt, *Si cras sudum sit, equitabo*: si enim verum hoc sit, non est tamen necessarium; nec est impossibile, si sit falso. Ratio est, quia conditionales in materia necessaria illatiuæ sunt; enunciatiuæ autem duntaxat in materia non necessaria. Quintum: disiunctiua tunc est necessaria, quando vtraque pars est incompossibilis, siue vtraque pars sit contingens, siue non: *Petrus stat, vel non stat*.

Regula pro modalibus.

Dico tertio. Pro enunciatione modali axiomata vera sunt. Primum. Propositiones modales habent aliquando sensum compositum, per quem scilicet prædicatum aliquod tribuitur subiecto pro eodem tempore, quo habet aliam formam incompossibillem; aliquando habent sensum diuisum, per quem tribuitur prædicatum subiecto pro diuerso tempore, v. g. *Sicutem sedere est impossibile: Prædestinatum damnari possibile est*. Secundum est. Omnes modales verae sunt necessariae; omnes falsæ sunt impossibilis, v. g. *Possibile est, hominem esse album*, non est contingens sed necessarium, quia quod est possibile, necessariò est possibile; quod est contingens, necessariò est contingens. Tertium. Modalis de necessitate vera est, modo eius dictum reduci possit ad propositionem.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A nem absolutam necessariam, v. g. hæc vera est, *Nece* se est hominem esse animal; quia resolutur in illam, *Homo est animal*. Quartum. Modalis de impossibili est vera, cuius dictum resolutur in propositionem absolutam impossibilem, v. g. hæc vera est, *Impossibi*le est hominem esse Angelum; quia resolutur in hanc impossibilem, *Homo est Angelus*. Quintum. Modales de impossibili affirmato non conuertuntur, v. g. non valet, *Impossibile est omne animal esse hominem: ergo est impossibile omnem hominem esse animal*.

Dico quartò. Pro enunciationibus exponibiliibus hæc sunt axiomata. Primum. Proposition exclusiva, in qua scilicet est particula tantum, vel alia aequivalens, resoluta debet in duas categoricas; vt, *Petrus tantum currat*, significat, *Petrus currat*, & nemo aliis currat præter ipsum; particula enim tantum, ut videt, negationem importat. Secundum est. In propositione exceptiva, vbi scilicet ponitur particula præter, nisi, aut alia similis, terminus à quo fit exceptio, debet esse terminus communis distributus, id est, supponens vniuersaliter; id est hæc non est exceptiva, *Aliquis discipulus præter Petrus studet*; sed potius exclusiva, *Non Petrus tantum studet*. Tertium est. Ut propositiones reduplicatiuæ sine contradictria, negativa debet negare ipsam etiam particulam reduplicantem; vt, *Petrus in quantum homo est albus*; contradictria est huic, *Petrus non in quantum homo est albus*. Si autem dicetur, *Petrus in quantum homo non est albus*, contraria ester prima, & vtraque falsa. Quartum est. De essentiis cuiuscunq; propositionis, vt virtualiter & implicitè asserat se esse veram, id est ita rem esse uti enunciatur, v. g. hæc proposition, *Petrus studet*, inuoluit implicitè aliam, *Verum est Petrus studere*. Sicque falsa est omnis proposition negans se veram esse, ut cum quis dicit, *Ego mentior*, nihil aliud dicens: ut ostendam, agens de propositionibus quæ se ipsas falsificant. Quintum est. Pæcum non potest procedere de propositione que sit destruictiua pæcti, alioqui obligaretur aliquis ad impossibile; dicat v. g. Deus, *Dabo tibi gratiam ex. suppositione, quod dicas verum*; ego autem dicam, *Non dabis mihi gratiam*. De qua item falsitate mox videro.

QVÆSTIO II.

De veritate & falsitate, prout est prima propria enunciationis.

Veritas primum hominis bonum, & primarij Solis, teste Nazianzeno, in creaturis spirituibus prima participatio, radiisque totius maiestatis Dei, exponenda hoc loco est accurate, tanquam proprietas vera iudicij, cuius essentiam & conditiones haec tenus dixi. Cum autem duplex illa sit; transcendentalis, omnibus entibus communis; & formalis, propria cognitionis, illam dabo plenè in *Metaphys.* de ista hæc tria dispiro: primò, quid sit; secundò, in quo subiecto sit, id est in quo intellectus actu sit veritas; tertio speciatim de veritate propositionum de futuro contingenti, tum ab solo, tum conditionato est inquirendum.

SECTIO I.

Quid sit veritas & falsitas cognitionis.

Tria complector hoc titulo: primò, vtrum veritas sit conformitas cognitionis ipsius cum re;

secundò,

Secundò, vtrum conformitas illa sit aliquid intrinsecum actui: tertid, vtrum illa sit aliquid separabile ab actu vero.

§. I.

Vtrum veritas sit conformitas cognitionis cum obiecto.

Assertio de ratione & statu veritatis.

Dico primò. Veritas formalis est conformitas cognitionis cum ipsa re, non autem conformitas ipsius conceptus obiectui cum ipsa re; atque veritas vera est in cognitione, non in ipsa re. Ita tradit cum aliis Suarez *dis. 8. sect. 1. contra Vasquez 1. part. dis. 76. cap. 1.* Pro cuius mente

Explicatio sententiae Vasquez.

Obserua, nomine *Veritatis*, semper intelligi conformitatem quandam, sive, ut vocat S. Thomas, *adagationem & similitudinem conceptus cum re, ut est in se*; nomine autem falsitatis disformitatem, & quasi dissimilitudinem conceptus cum re, ut est in se. Vnde terminatur vtraque necessariò ad rem ut est in se; sed veritas per conformitatem, falsitas per disformitatem. Conceptus autem vocatur vel ipsa cognitione, quia appellatur conceptus formalis, vel res ipsa propter cognitione, quia appellatur conceptus obiectius. Vasquez igitur censet in eo consistere veritatem, quod res in esse obiectu sit conformis rei propter existenti, v.g. veritas huius propositionis, *Homo est animal*, in eo consistit, quod conceptus obiectui hominis, & animalis ita se habeant ad inuicem sicuti se habent in rebus ipsis homo & animal. Suarez autem veritatem in eo ponit, quod cognitione ipsa representatiu sit talis, qualis est cognitione in se ipsa; ita ut propositio illa, *Homo est animal*, vera sit, quia de facto ita se res habet sicuti enunciatur in illa propositione.

Probatio assertio.

Ratio autem est, quia non potest veritas alicuius signi aliunde deflumi, quam à conformitate cum re significata; nam imago Cæsaris v.g. idè est vera, quia representat Cæsarem ut est in se, non autem quod Cæsar in esse obiectu imaginis similis sit sibi secundum rem. Similiter, propositio vocalis vera dicatur, quod similis sit rei significata, non quod res in esse significata similis sit sibi ipsi: atque cognitione signata est rei: ergo veritas cognitionis est conformitas cum ipsa re. Adde quod vel ille conceptus obiectius est ipsa res, & ita dici non potest conformis sibi; vel est ipsa res propter substanti cognitioni ut forma, siveque conformitas conceptus obiectui cum re, est conformitas ipsius cognitionis cum re.

Triplex obiectio.

Obiicitur primò. Obiectum intellectus est verum: ergo veritas non est conformitas cognitionis, sed conformitas ipsius rei in esse cognito, cum scipia in esse rei.

Resp. distinguendo antecedens: obiectum intellectus est verum transcendental, id est ipsa res propter intelligibilis, concedo; est verum formaliter sumpturn, seu veritas cognitionis, nego: nam illa veritas non est obiectum intellectus, sed ipsius actus.

Obiicitur secundò. Illud est primariò verum, quod significatur primariò per enunciationem vocali veram: conceptus obiectius primariò significatur per enunciationem vocali veram: ergo conceptus obiectius est primariò verus.

Resp. negando maiorem; illud enim non est primariò verum quod significatur primariò per enunciationem vocali veram, sed ille terminus est veritatis; verum enim formale ipsa est cognitione intellectus.

Obiicitur tertid. Conformitas cognitionis cum re ipsa representata non potest esse nisi conformitas in representando: sed conformitas in representando solum attenditur secundum id quod se ha-

A bet representatiu in intellectu: ergo tota veritas est in concepitu obiectuo intellectus.

Resp. negando minorent: sed conformitas in representando est solus conceptus obiectius; nam est conceptus ipse formalis, propter connatur obiectum propter est in seipso.

Dico secundò. Veritas cognitionis recte definitur, *Est ipsam cognitionis, propter conformis est obiecto*, quod ita se habet, sicuti per cognitionem representatur.

Ratio est, quia tunc representatio aliqua vera dicitur, quando est similis rei quam exprimit: cognitione representatio est, & imago rei cognitis; verbum enim mentis dicitur species expressa, eo quod expressio sit obiecti cogniti: ergo tunc vera est cognitione, quando est conformis rei que ita se habet sicuti representatur. Circa quam duplex superest difficultas. Prima est

§. II.

Quid superaddat actui vero veritas formalis.

IDest quid in se habet cognitione aliqua tunc, quando est vera & conformis obiecto, quod non habet si falsa est, & disformis obiecto: habetne aliquid in se ipsa intrinsecum, an vero nihil? Potest autem esse conformitas illa, primò relatio rationis, ut censet Vasquez *1. part. dis. 75. cap. 2. secundò, relatio prædicamentalis*, ut multi tenent citati a Suarez *dis. 8. sect. 2. tertid*, relatio transcendentalis, id est essentia tota cognitionis, ut contendit Hurtad. *dis. 9. sect. 3. quartid*, denominatio extrinseca, vel potius connotatio, ut docet Suarez *loco citato*.

Dico primò. Veritas cognitionis, seu conformitas eius cum obiecto, nec est relatio rationis, nec accidens aliquod absolutum distinctum realiter à cognitione, nec relatio categorica, nec pura denominatio extrinseca.

Primum enim, si veritas est relatio solum rationis, Relatio rationis non est nisi per fictionem intellectus; relatio enim rationis est relatio ficta per rationem: hoc autem absurdum est, quia cognitione est sine dubio vera, vel falsa, sine vlo figura rationis.

Secundò. Si veritas est accidens aliquod absolutum realiter distinctum à cognitione, cognitione ea omnia immutata, in se vera, est deinde falsa. Hoc autem patet, ut statim probabo. Deinde ipsam actus intellectus est per se representatio: ergo per suam entitatem representat obiectum sine vlo accidente superaddito.

Tertid. Si est relatio categorica, nunquam cognitione est vera, nisi quando terminaretur ad obiectum actus existens; relatio enim prædicamentalis terminū habet actus existentē. Deinde relatio necessariò supponit extreum vtrumque sub ea ratione, sub qua illud refert, v.g. similitudo duorum parietum alborū, supponit corū albedinem: sed veritas non supponit actū verum: ergo veritas non est relatio categorica.

Quarid. Si veritas non est pura denominatio extrinseca, eodem modo actus diceretur verus quo paties dicitur esse vlo. Hoc autem falsum est; nam obiectum non eodē modo est forma extrinseca, quā denominatur paties vlo; obiectum enim non est veritas: ergo veritas non est extrinseca denominatio.

Deinde sicut actus representat obiectum per suam entitatem, non autem per entitatem obiecti; ita non est representatiu conformis obiecto per ipsum obiectum, sed per seipsum. Deinde conformitas imaginis cum obiecto est intrinseca ipsi imaginis; nam v.g. conformitas imaginis Cæsaris cum

Definitio veritatis.

Sensus quæstionis.

Assertio.

Accidens ab solutum.

Relatio categorica.

Denominatio extrinseca.

Disp. III. Quæst. II. de Verit. & Falsit. cognit. 53.

Veritas non
est relatio
essentialis.

Multiplex
probatio.

cum Cæsare, est ipsa entitas imaginis: sed veritas actus est conformitas imaginis cum obiecto: ergo veritas est intrinseca ipsi actui secundum illud saltem quod dicit in recto.

Dico secundò. Veritas non est relatio transcendentalis ipsius actus ad obiectum, sed in recto est ipsius actus, propter in obliquo connotat obiectum sicuti est in se. Ita docent communis Philosophi cum Suarez, contra quosdam recentiores.

Ratio autem est, quia idem actus omnino intrinsecè immutatus secundum entitatem, potest de verio fieri falsus, & contrà, ut statim probabo: ergo veritas non est aliquid essentialis actui.

Igitur in actu distinguui duo debent: primum est ratio imaginis, secundum ratio conformitatis. Ratio imaginis intrinseca est actui, & ab illa inseparabilis; ratio autem conformitatis separabilis est, nam mutato obiecto, immutatus actus fit conformis vel disjunctus. Et probari potest à simili de bonitate, vel malitia; sicut enim veritas est conformitas actus cum obiecto, sic bonitas est conformitas actus cum ratione: bonitas autem non est aliquid essentialis actui bono: ergo veritas non est aliquid essentialis actui vero.

Præterea etiam non posset idem actus, postquam semel verus est, fieri falsus; tamen idem numero potest in primo instanti esse verus aut falsus: v. g. cum dixi, *Petrus currit*, currente Petro, actus fuit verus, & ille idem est falsus, si Petrus non cucurrisse; idem enim actus à me producetur currente Petro, vel non currente: ergo veritas non est essentialis actui. Neque dici potest, fore necessariò actum diuersum, Petro non currente, ab eo qui fuit productus Petro currente; sic enim sequeretur, actus incertos habere connexionem necessariam cum obiectis, & ita esse veros ut non possint esse falsi; quod absurdum est, sic enim omnis propositio est necessaria: ergo Petrus currit, sive non currit; idem actus elici potest ab intellectu. Confirmatur, quia essentia illius actus est representare Petrum currentem; quod representare posset Petro non currente: cum enim dico, *Petrus currit*; hic actus tam representat Petrum currentem, si Petrus currit, quām si non currat.

Obiicitur primò. Per illud actus est representatiuè conformis obiecto, per quod est representatio obiecti: sed actus per suam essentiam est representatio obiecti: ergo actus est conformis obiecto per suam essentiam, & per relationem transcendentali. Probatur maior. Actus non est conformis obiecto, nisi per suam representationem: ergo per illud actus est conformis, per quod est representatio:

Resp. distinguendo maiorem. Per illud solum actus est adæquatè conformis obiecto, per quod est representatione, nego; per illud actus est inadæquatè conformis, concedo. Conformitas enim, ut patet, non est sola representatione, alioquin nulla esse posset cognitionis disformis obiecto. Est igitur representatione prout connotans obiectum eo modo, quo illud est in seipso; sic enim conformitas dicit in recto representationem, in obliquo autem connotationem obiecti, prout est in se. Vnde ad probationem patet responsio; actus enim non est adæquatè conformis obiecto per solam representationem, sed per representationem cum connotatione.

Obiicitur secundò. Per illud solum actus est adæquatè conformitas cum obiecto, per quod solum est adæquatè similitudo: sed actus essentialiter est similitudo: ergo actus est essentialiter conformitas cum obiecto. Maior est euidentis, quia certum est, tria hæc esse synonyma, *Imago*, *Similitudo*, *Representatione*.

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A Resp. negando, quod conformitas adæquatè idem sit, quod similitudo intentionalis, alioquin, ut norabam, nulla esse posset falsa cognitione. Sicut ergo dixi, quod conformitas in recto est ipsa representatio; sic in recto est similitudo intentionalis, & est præterea connotatio; esto enim imago & representatio realis idem sit cum similitudine reali, & cum conformitate reali; imago tamen intentionalis, & conformitas non sunt adæquate idem, nisi accedat præterea connotatio.

Instabis primò. Si hoc sit, potest ergo dari similitudo aliqua disformis, seu dissimilis obiecto; quod implicat in terminis.

Resp. potest dari aliqua similitudo intentionalis dissimilis obiecto, concedo; similitudo realis, nego. Omnis enim cognitionis similitudo est metaphoricè tantum, eo quod obiectum representet, id est præsens faciat intellectui; & si falsa sit, est dissimilis obiecto.

Instabis secundò. Actum esse verum nihil aliud est, quām actum intentionaliter obiecto assimilari; sicut imaginem Cæsaris esse veram, est illam assimilari Cæsari. Ergo si actus per suam essentiam est similitudo, per suam essentiam est verus.

Resp. negando antecedens, quia veritas cognitionis præter assimilationem intentionalem includit etiam connotationem obiecti, ut est in se, neque licet argumentari à similitudine reali ad similitudinem intentionalem.

Instabis tertio. Si actus per suam essentiam non est verus, sive conformis obiecto: ergo per suam essentiam est disformis, & falsus.

Resp. negando consequentiam, quia in reduplicatiis datur medium inter contradictoria; nam in reduplicatiis positio negativa non aequivalet infinitate.

Instabis quartò. Si verum hoc sit, sequitur veritatē non distinguiri à falsitate; eadem enim entitas actus positio obiecto est veritas, & eo sublatu est falsitas.

Resp. veritatem non distinguiri à falsitate secundum quod dicit in recto, & intrinseca; sed secundum id quod dicit in obliquo, & connotatiuè. Sicut eadem entitas albedinis comparata parieti albo est similitudo, & cōparata parieti nigro, & dissimilitudo.

§. III.

Vtrum veritas sit aliquid separabile ab actu vero.

E X suppositione quod veritas non sit aliquid essentiali, ac intrinsecum actui vero, non est difficile statuere, quomodo sit etiam aliquid ab eo separabile, adeo ut possit actus idem mentalis qui erat verus, mutato potest obiecto esse falsus.

Dico primò, veritatē non posse separari ab actu vero, Aliquando quādū eius obiectum est necessarium, vel etiā quādū est inseparabilis ab actu vero.

Ratio est, quia non potest amittere veritatem nisi obiecto mutato; sed si obiectum sit necessarium, est etiam immutabile: ergo si obiectum actus sit necessarium, non potest actus verus amittere veritatem. Similiter, si dicam, *Petrus currit totā horā primā*; si currit in primo instanti hora istius, implicat ut propositio vera sit falsa, quia obiectum eius est necessarium ex suppositione; quando autem obiectum propositum est necessarium, tolli non potest veritas, ut dixi: ergo quando propositio significat determinatum aliquod tempus, illa ita est vera, ut non possit fieri falsa.

Aliquando qui non significat determinatum aliquod tempus, est separabilis. v. g. propositio haec, *Petrus sedet*, vera erit quandiu sedebit Petrus; falsa quando stabit. Contra Hurta-dum, Atriagam, aliosque multos recentiores.

E 3 Ratiq

Prima obie-
ctio.

Seconda obie-
ctio.

Ratio autem est, quia propositio hæc, *Christus est nasciturus*, ante quatuor annorum millia verâ erat & conformis obiecto; nunc autem falsa est, & disformis: sed illa esse potest eadem propositio: ergo quando propositio non significat determinatum aliquod tempus, veritas separari ab ea potest. Probatur minor. Ibi est eadem propositio, *vbi* est idem prædicatum, idem subiectum, eadem copula: illa tria eadem sunt in illa propositio, *Christus est nasciturus*: ergo illa eadem est.

Prima obiectio.

Obiicitur primò. Hæc propositio, *Petrus currit*, vel significat Petrum currere totâ horâ primâ, vel tantum in parte illius, vel antè, vel post; & ita semper absolute vera est, vel falsa; vel significat Petrum currere toto tempore, quo illa durat; & sic est etiam vera, vel falsa: ergo si propositio sit semel vera, non potest vñquam esse falsa.

Resp. illam propositionem, *Petrus currit*, non significare ullum tempus determinatum, sed significat Petrum currere tunc cùm profertur propositio, quandocunque proferatur. Copula ergo, *est*, significat tempus præsens, sed indeterminatum, v. g. *Petrus currit*, significat nunc, cùm profertur propositio, *Petrus currit*, non connotando tempus ullum præteritum, aut futurum, sed neque præsens determinatum.

Prima instantia.

Instabis primò. Tunc diuersa est propositio, quando significat diuersum tempus: sed hæc propositio, *Petrus currit*, quando est vera, non significat idem tempus, quod postea significat quando est falsa; significat enim tempus quo profertur: ergo diuersa est propositio.

Resp. distinguendo maiorem: tunc diuersa est propositio, quando significat determinatè diuersum tempus, concedo; quando significat indeterminate tantum diuersum tempus, nego. Dixi autem, propositionem hanc, *Petrus currit*, quando est falsa, significare indeterminate tantum diuersum tempus. Si ergo dicas; non potest propositio significare ullâ ratione diuersum tempus sine sui mutatione, negari debet, quia non significat tantum indeterminate nunc, quando loquor, quoquæ tandem tempore loquar.

Secunda instantia.

Instabis secundò. Illud *nunc*, cùm loquor, vel significat tempus totum, quo loquor; & sic propositio illa semper est falsa, & est semper vera, quia verâ in parte temporis quo loquor, *Petrus currit*: ergo illa propositio est semper vera, vel semper falsa.

Resp. illud *nunc*, neque significare partem temporis, quo loquor, neque totum tempus; sed indeterminate tempus, quo loquor, abstrahendo ab eo quod illud sit totum, vel pars.

Tertia instantia.

Instabis tertio. Si hæc propositio, *Petrus currit*, significat Petrum currere in aliquo in determinato tempore: ergo est vera, modò Petrus aliquando currat; sive hæc propositio, *Aliquis homo currit*, est vera, modò currat vel vñus homo.

Resp. hanc propositionem, *Petrus currit*, cùm sit in materia contingentia, aequalere quidem illi particulari, *Petrus currit in aliquo tempore*, modò addatur in aliquo tempore præsenti, quo profertur propositio, quodcunque tandem illud sit; ideo non est pars alterius propositionis, *Aliquis homo currit*; vbi significatur homo indeterminate sine ullo addito.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò. Si propositio illa, quæ nunc est vera, potest fieri falsa: ergo verum est dicere, quod nunc Deus non scit omnia, quæ scivit; dicebat enim heri Petrum sedere, quod nunc est falsum.

A Resp. cum S. Thoma 1. part. quæst. 15. art. 15. ad 3. hanc propositionem, *Deus scit quæcumque scivit*, esse veram, si referatur ad diuinum actum planè immutabilem; esse falsam, si referatur ad enunciabilia. Ideo, Deus cùndem omnino actum habet, quem antè habuit, & idem scit quod sciebat, quia sciebat tantum propositionem hanc esse veram pro tali tempore; falsam pro alio. Si verò scientia illa Dei referatur ad ipsas res, non scit nunc esse verum id, quod heri sciebat esse verum; quia heri erat verum, & hodie non est verum. Et ita scit Deus idem quod sciebat heri, licet veritas propositionis obiectuæ mutetur.

SECTIO II.

B *Quenam operatio mentis habeat veritatem, vel falsitatem.*

E xplicata quidditat veritatis, sequitur eius subiectum, circa quod certum est, primò enunciationem esse posse veram, vel falsam, quia iudicium aliquando est conforme obiecto, aliquando disforme; quamvis enim iudicium sit imago obiecti, non est tamen semper imago conformis, & similitudo similis, vt exposui nuper.

In secunda opera ione veritas est & falsitas.

C Certum est secundò, iudicium etiam practicum, v. g. illud, *Virtus est amabilis*, esse posse verum, & falso; quia scientia practica, vt Logica & Moralis, versantur circa iudicia vera; versantur autem circa iudicia practica. Imò iudicium practicum non minus est conforme obiecto, quā iudicium speculativum: ergo non est minus verum. Neque obstat, quod res cognita debet esse mensura cognitionis verâ; nam, vt ait Philosophus, ab eo quod res est, vel non est, cognitionis dicitur vera, vel falsa. Cognitionis autem non mensuratur per obiectum, sed mensura poriis est sui obiecti; nam v. g. ideo res artefacta est vera, quia est conformis notitiae practica artis, sive notitiae artificis. Non obstat, inquam, quia cognitionis practica considerari potest in ordine ad obiectum, vel in ratione cognitionis, & sic mensuratur obiectum; vel in ratione causæ exemplaris, & sic mensuratur ab obiecto, vt dicam alibi.

D His positis, duplex esse potest difficultas. Primò de simplici apprehensione, vtrum illa esse possit vera & falsa. Secundò de propositionibus quibulam reflexiis, quæ dicuntur insolubiles, & semper ipsas falsificantes.

§. II.

E *Vtrum in prima operatione sit veritas & falsitas.*

D Ico primò. In prima operatione reperitur veritas, saltem incomplexa & imperfecta: contra Durandum in *primum diff. 16. quæst. 5.* Vñquam 1. part. diff. 7. & plures Thomistas, contra quos priusquam probem id quod assertio pri- ma de veritate.

E Observa veritatem cognitionis, aliam esse posse veritas complexam, aliam complexam, incomplexa est plexa & incomplexa. assertio pri- ma de veri- tate.

Obserua veritatem cognitionis, aliam esse posse veritas complexam, aliam complexam, incomplexa est plexa & incomplexa.

Disp. III. Quæst. II. de Verit. & Falsit. cognit. 55

tas, per quam dicimus falli, aut fallere; & in eo consistit veritas magis propria secundæ operationis quam prima. Hoc enim posito,

Probatio assertio-
nisi est, quia ibi est veritas, saltem incompleta, vbi reperitur conformitas representativa cum obiecto representato: in prima operatione reperitur talis conformitas, cum enim apprehendo animal rationale, habeo conceptum conformem homini: ergo in prima operatione reperitur veritas incompleta. Maior patet, nam similiter etiam dici solet, *Hoc est vera imago Cæsaris*, propter solam simplicem representationem Cæsaris; in operatione sensuum reperitur veritas, quando videntur obiectum sicuti est: ergo illa multo magis reperitur in apprehensione simplici. Quod autem illa sit veritas imperfecta solum, & incompleta, patet, quia in prima solum apprehensione non affirmatur, aut negatur aliquid; neque vnuquam dicimus falli, aut fallere, nisi quando iudicamus rem habere se aliter, quam se habeat reipsa.

Affertio fe-
cunda de
falsitate.
B

Dico secundò. In prima operatione mentis reperitur etiam falsitas incompleta, & minus propria, nimis talis disformitas cognitionis cum obiecto, vt per eam non dicamus falli, aut fallere. Ita docent *Valentia 1. part. quæst. 17. part. 2. Hur-*

tadus disp. 9. de anima, & alij, contra *Suarem, Vasquem, Auersem*. Ratio autem primò est, quia vbi est fictio, ibi est aliqua falsitas. In prima operatione reperitur fictio, v.g. cum cogito vnuionem rerum incompossibilium in chimera: ergo in prima operatione falsitas est. Deinde cum aliquis apprehendit totam aliquam propositionem, quam scit esse falsam, vt cum catholicus propositionem hanc apprehendit, *Angelus est corporeus*, in apprehensione illa est disformitas cum obiecto: ergo est falsitas. Tertiò. In operationibus sensuum, & præsertimphantasiæ, aliquis esse potest error: illi sunt simplices conceptus: ergo in simplici conceptu est falsitas. Denique cum aliquis videntur aurum, & sine vlo iudicio apprehendit aurichalcum, tunc apprehensionis aurichalcæ est falsa, & disformis obiecto: quod probatur. Obiectum illius apprehensionis est aurum præsens: sed hæc apprehensionis est disformis auro: ergo est disformis obiecto. Probatur major. Illud est obiectum huius apprehensionis, per cuius speciem intellectus determinatur ad talem apprehensionem: sed per speciem auri præsens intellectus determinatur ad talem apprehensionem: ergo aurum præsens est obiectum huius apprehensionis. Confirmatur; si enim tunc eliciam iudicium falsum, & dicam, *Hoc est aurichalcum*, non tendo per primam apprehensionem in aliud obiectum, quam in hoc præsens: sed hæc apprehensionis est disformis obiecto præsenti: ergo prima apprehensionis est potest disformis obiecto præsenti.

Prima obie-
ctio.
C

Obiicitur primò. Aristoteles *lib. 1. de interpret. cap. 1.* ait aliquas esse operationes mentis, in quibus nec est veritas, neque falsitas: nulla huiusmodi esse potest operatio præter primam: ergo in prima operatione non est veritas, neque falsitas. Confirmatur. In iis solum conceptibus est veritas & falsitas, quibus respondent voces significantes verum & falsum: sed voces significantes primam apprehensionem, non significant verum aut falsum; si enim auditat aliquis vocem hanc, *homo*, nondum dicere potest, verum esse, aut falsum esse: ergo in simplici apprehensione non est veritas aut falsitas.

Ad primam respondeo, Philosophum loco illo citato velle tantum, quod veritas & falsitas com-

plexa & perfecta non reperitur in simplici apprehensione; non velle quod veritas & falsitas incompleta & impropria nulla sit in ea operatione, cum etiam contrarium afferat *lib. 3. de anima, cap. 6. & 9. Metaph. cap. 12.* Ad confirmationem eadem distinctio responderet; vocibus enim significantibus primam operationem non responderet veritas illa perfecta, quæ affirmet aliquid, aut neget; sed responderet eadem illa imperfecta veritas, quæ responderet primam mentis operationi.

Obiicitur secundò. Prima mentis operatio, vel **Secunda obiectio.**
reperitur tale obiectum, & sic non est disformis obiecto; vel non representat illud obiectum, & sic non est etiam illi disformis. Quod probatur. Cognitio non est disformis illi obiecto, quod non est eius obiectum: sed illud non est eius obiectum, sed aliud cum quo habet conformitatem, v.g. cum habeo aurum præsens, & cogito aurichalcum, tunc obiectum huius cognitionis est aurichalcum: ergo cognitionis tunc non est disformis obiecto. Confirmatur, quia si tunc simplex apprehensionis esset falsa, nulla esset vnuquam apprehensionis, quæ non esset falsa, cum nulla sit apprehensionis, quæ non sit disformis alicui obiecto extraneo.

Respondeo primam apprehensionem esse sæpissimè disformem obiecto proprio, v.g. cum habeo præsens aurum, & cogito aurichalcum, illa cognitionis habet obiectum præsens, per cuius speciem determinatur, aurum videlicer, non autem aurichalcum, per cuius speciem non determinatur. Neque dicas. Illud est obiectum huius apprehensionis, **Instantia.** quod terminat hanc apprehensionem, & per eam cognoscitur, quod illi obiicitur: sed aurichalcum terminat hanc apprehensionem, & per eam apprehenditur & cognoscitur: ergo aurichalcum est obiectum huius cognitionis, non autem aurum.

Resp. negando minorem; illud enim, quod huic apprehensioni obiicitur, quod illam terminat, & per illam apprehenditur, non est aurichalcum, sed est aurum per modum aurichalcæ. Et probatur, quia illud tunc intellectus apprehendit, ad quod terminatur ipsa visio sensitiva: sed visio terminatur ad aurum præsens, à cuius etiam specie causat: ergo etiam apprehensionis intellectus terminatur ad ipsum aurum, sicut quando appetit oculo baculus fractus in aqua, oculus videret baculum integrum per modum fracti.

Obiicitur tertio. Omnis falsitas in deceptione **Tertia ob-**
consistit: sed in prima operatione non est decep-
tio, quia per eam nemo falli dicitur, aut fallere: **iectio.**
ergo in prima mentis operatione non est falsitas. Declaratur minor. In hoc exemplo, disputans Catholicus contra hereticum de Eucharistia Sacramento, primùm intra se affirmat Christum esse in eo realiter, deinde opinionem hereticam intrâ concipit per primam operationem, in qua, si est deceiptio, sequitur enim tunc non falli.

Repl. dictum esse sæpius, quod falsitas perfecta, & complexa in deceptione consistit; incompleta, & imperfecta est sine vla deceptione. Illa sola reperitur in simplici apprehensione, in qua proinde locum deceiptio non habet. Et ita soluitur id quod addebat de opinione heretica, quam concipit Catholicus per simplicem apprehensionem.

• *Vtrum propositiones insolubiles vera sint
an falsa.*

Dico primò. Propositiones, quæ dicuntur communiter insolubiles, sive scilicet falsificantes, primò esse simpliciter impossibilis, secundò si existent possibilis, esse omnes falsas.

*Natuorge-
nera in foli-
olum.*

Obserua plures à Dialecticis excogitatas esse prepositiones, qua supra scipias reflexiæ sunt, & dicunt se esse falsas, in quibus primâ specie tantum apparat difficultatis, vt appellentur communiter *in solubiles*. Huiusmodi esse potest primâ ista: *Ego semper minor*; si enim propositio illa est vera: ergo est falsa, quia dicit se esse falsam. Si autem est falsa: ergo est vera & conformis obiecto, cum sit falsa, & dicat se esse falsam. Secundâ sine duas propositiones, quarum prima significet se ipsam, altera verò significet primam propositiōnem: v. g. si dicas, *Hac propositio non est vera*. *Hac propositio est vera*. Videtur tunc quod ambæ sunt verae; nam hoc ipso, quod prima negatiua, est vera, certè altera eriam est vera, quæ affirmat eius veritatem; si autem prima falsa est: ergo etiam secunda, quia dicit secundam esse veram, cum non sit vera; sicutque ambæ sunt falsæ, cum tamen sint contradictoriæ. Tertiò. Proferat Plato propositiōnem falsam, v. g. *Homo est equus*; & ego dicam *Mea propositio est similis propositionis Platonis*; tunc mea ista propositio vel est vera, vel est falsa. Si est vera: ergo est similis propositioni Platonis. Atque propositio Platonis est falsa: ergo mea propositio est falsa: ergo est vera simul & falsa. Quartò, dicat Socrates, *Plato dicit falsum*; & Plato dicat *Socrates dicit verum*. Quato an propositio Socratis vera sit, an falsa; si enim est vera: ergo falsum est id quod Plato dicit: sed Plato dicit Socratem dicere verum: ergo propositio Platonis est falsa. Plato dicit Socratem dicere verum: sed Socrates dicit Platonem dicere falsum: ergo Socrates dicit verum; & sicut dicebas dici ab eo falsum. Quintè tunc in mundo tres tantum propositiones: prima dicat, *Homo est equus*: secunda, *Equus est leo*: tercia, *Omnis propositio est falsa*: quarto, an tertia ista propositio vera sit, an falsa. Si vera: ergo est falsa, quia dicit omnem propositionem esse falsam cum tamen ipsa sit propositio. Si ergo est vera cum non sint in mundo nisi tres propositiones que omnes sunt falsæ, sequitur quod omnis propositio est falsa: ergo ista tertia est falsa, atque ad eam simili vera est, & falsa. Dixi ergo in conclusione propositiones illas omnes primò ita esse impossibilēs, vt non nisi voce tenuis sint propositiones: deinde posito, quod essent possibilēs, illae esse falsas simpliciter.

Probatur
eorum im-
possibilitas.

Primum enim, quod impossibilis illæ sint, probatur, quia non potest intellectus assentiri propositioni, quam scit esse falsam: sed si assentiretur propositioni quæ dicit se esse falsam, assentiretur propositioni, quam scit esse falsam: ergo intellectus non potest assentiri propositioni, quæ dicit se esse falsam: ergo illæ propositiones, quæ dicunt se esse falsas, impossibilis sunt, & voce duntaxat tenus sunt propositiones. Deinde nihil potest sibi ipsi esse oppositum: istæ propositiones, quæ dicunt se esse falsas, opponuntur sibi ipsis, quia negant id ipsum quod affirmant: negatio enim opponitur affirmationi, cum v. g. dico, *Ego semper menor*, affirmo me nunc mentiri; & tamen nego me men-

A tiri ; cum omnis propositio , saltem implicite , dicat se esse veram , ut statim declarabo : ergo impossibilis sunt istae propositiones. Praeterea implicat , ut contradictoria in eodem subiecto reperiuntur : in his propositionibus simul reperiuntur contradictoria , veritas nimurum & falsitas ; si enim v. g. hac propositio , *Ego semper menior* , sit vera : ergo cum affirmet se esse veram , est falsa : ergo est vera , & falsa. Si autem sit falsa : ergo , cum affirmet se esse falsam , est falsa : ergo est vera simul , & falsa ; vbi est implicantia , ut patet. Altera etiam probatio huius impossibilitatis esse solet , quia implicat ut aliqua cognitio se ipsam habeat pro obiecto , ut probabitur in Physica , & sibi declaratum est in Theologia : sed hoc probatio difficilior , quia certum est , quod aliqua cognitio , saltem secundariam & confusam posset in seipsum tendere , ut si dicam , *Deus cognoscit omne cognoscibile* : *Deus facere potest omne possibile* ; nam illa etiam cognitio cognoscibilis est , & possibilis. Cur ergo non poterit similiter dari aliqua cognitio , qua tendat in seipsum , quatenus continetur sub ratione aliqua communis , ut , *Ego semper menior*.

Secundò, quod illæ propositiones, posito etiam, *Istas esse falsas si sint possibilis, essent simpliciter falsa*, probatur primò: *quia omnis propositio, que affirmat possibilis,*

batu primo ; qua omnis propositio , qua affirmat
aliquid impossibile , falsa est : ista omnes propositiones ,
qua dicunt se esse falsas , affirmant aliquid
impossibile , v. g. ista , *Ego semper menor* : ergo
falsa est. Minor probatur , qui est essentiale culti-
bet propositioni , vt implicite ac virtualiter dicat se
esse veram , idest , rem esse vt enunciatur : v. g. ista ,
Ego semper menor , inuolui hanc aliam , *Verum est
me menor* . Vnde argumentor. Ista propositio di-
cit implicitè se esse veram , & tamen explicitè
dicit se esse falsam : ergo dicit se esse veram , & fal-
sam : sed est impossibile vt aliquid verum sit , &
falsum : ergo ista propositio affirmat aliquid impos-
sibile : ergo est falsa.

Instabis primò Si hæc propositio est falsa: ergo
est vera, quia dicit se esse falsam.

Resp. illam propositionem esse veram secundum quid, & falsam secundum quid, sub diuerso respectu: veram, quatenus dicit se esse falsam; falsam autem, quatenus dicit se esse veram.

D quatenus dicit et hoc est. Instabitis secundo. Si haec propositio sit falsa, v. g. cum dico, *Hac propositio non est vera* : ergo vera erit ista eius contradictria, *Hac propositio est vera* ; si enim ex duabus contradictoriis una est falsa, secunda est vera : atque si haec secunda sit falsa, prima est necessario vera, quia dicit primam esse veram.

Resp. hanc secundam non esse contradictorianam primam, cum enunciat unam duntaxat partem illius; prima enim dicit se esse veram, quod etiam dicit secunda, & sic non opponitur prima, sed tantum dicit partem eius quod dicit prima; non sunt ergo contradictorie.

Dico secundò, posse aliquem polliceri alteri præmium, ex suppositione quod prima proposicio quam dicet, vera sit, modò id quod dicet, non includat largitionem ipsam præmij; aut doni: si autem id quod dicet, includat ipsam largitionem doni, non potest quisquam obligari ad talis doni largitionem. Quod ut explicem,

Obserua, prater propositiones insolubiles nuper explicatas, aliquas eriam alias esse, in quibus pactum procedit de propositione, qua est destructiva pacti, v. g. promittit Deus Petro gratiam, si verum dixerit; Petrus autem Deo dicat. *Non dabimini gratiam: quareatur verum Deus debeat Petro dare gratiam: si*

enim dederit, Petrus dixit falsum, sive non debet illi dari gratia; si autem Deus non dederit gratiam, Petrus dixit verum, & sic debetur ei gratia. Neque videtur dubitari possibile, cum etiam inter homines huiusmodi pactum iniri potest. Pater v. g. dicere potest filio suo, *Faciam te meum heredem, si nunquam dicas falsum*: filius vero dicere potest, *Non facies me tuum heredem*. Dominus seruo debentum centum nummos dicere potest, *Si tuam primam ligem obtineas, remitto tibi debitum*: seruus autem ligem domino intendat ad non soluendam hanc pecuniam; tunc si ligem seruus obtineat, debet dominus ex pacto dare centum. Si autem cadat, non debet ex pacto, & tamen debet ex sententia iudicis: cuiusmodi ligem Athenis celebrissimam fecerunt Oratores duo, narrante Gellio: cum enim Protagoras exigeret a discipulo mercedem, cuius conditionem nollet se dixerat donec Orator euasisset optimus, negaret autem discipulus mercedem, nisi talis esset Orator ut causam obtinere posset, technis eius inuolutus iudex, mali corui malum ouum à se alegauit.

Difficilias ergo est in explicanda veritate harum propositionum; si enim dicat Petrus promittenti Deo, *Non das mihi gratiam*; vel est propositione vera, vel falsa. Si vera: ergo vera etiam erit alia, *Deus dabit gratiam postquam propositione Dei*: si vero hæc erit falsa, *Deus non dabit gratiam*; erit etiam falsa ita, *Deus dabit gratiam*; quia Deus promisit se datum gratiam, ex suppositione quod prima propositione, quam diceret Petrus, esset vera. Et sic propositiones istæ contradictoriae, *Deus dabit gratiam: Deus non dabit gratiam*, erunt simul vera, & simul falsa.

Prima solu-
tio.
Video autem solui hoc primò posse, dicendo quod Deus in tali casu, vel alius quilibet non potest teneri ad dandum præmium promissum sub ea conditione, per villam propositionem, quæ includat largitionem doni; quia, ut alias dixi, non potest pactum procedere de propositione destruenda pacti, alioqui posset aliquis obligari ad impossibile. Deinde veritas talis propositionis, propter quam datur præmium, debet mouere promissorem ad dandum præmium: sed ipsa largitio præmij non potuit mouere promissorem ad dandum præmium: ergo propter veritatem, quæ continet largitionem præmij, non potest deberi præmium. In eo igitur casu proposito, in quo Deus Petro dicat, *Dabo tibi gratiam, modo verum dicas*; Petrus autem dixit, *Non das mihi gratiam*; vi huius propositionis Deus nec tenetur dare gratiam, neque tenetur illam non dare, aquæ omnino ac si nihil dixisset; quod idem dico de aliis omnibus casibus. Si autem queras, hac propositione Petri estne vera, an falsa? Resp. si Deus illi det gratiam, est falsa; si non det gratiam, est vera. Liberum autem illi est dare, vel non dare gratiam; per illam enim promissionem nullo modo tenetur dare, vel negare gratiam.

Secundò video alteri etiam à nonnullis solui hanc difficultatem, & dicere, quod Deus non potest inre huiusmodi pactum cum Petro, etiam ex suppositione, quod præuideat Petrum dicendum, *Non das mihi gratiam*, quia non potest se obligare ad aliquid impossibile. Posset tamen, inquit, homo ita se obligare. Dicat v. g. Rex mihi, *Si dicas verum, dabo tibi centum nummos*; ego autem dicam, *Non das*; tunc si Rex det, non tenetur dare; si autem det, tenetur dare; quia ex hoc pacto illud verè sequitur. Sed hæc responsio difficultis est, & illi haud dubiè præferenda est prior illa, quam actuli.

A

SECTIO III.

Quomodo vera sint propositiones de obiecto contingentio, praesertim futuro.

Circa veritatis subiectum, quod inquirere cœpi, grauissima ista superest, omniumque ingeniorum contentione dignissima difficultas, in qua experitur humana mens, quantas in seipso senebras habeat, quæ tantam in re per se clarissima caliginem vel faciat, vel intuiat, quam ego nunc, ut pro virili mea parte discutiam.

Certum sit primò, tantam esse arbitrij humani libertatem, idest potestatem agendi, vel non agendi, ut eam violare nec creatura illa valeat, nec Existencia humana libertatis.

B Creatorum etiam ipsum deceat, ut ait Richardus à S. Victore. Hanc enim arcem inexpugnabilem, hoc regnum immortale animæ, hanc libripendem emancipati homini à Deo boni, hominibus datum esse, si ratio philosophica taceret, quotidiana tamen experientia, & Sapientum omnium voces conuincerent.

Certum est secundò, diuinum oculum, quem, Existencia quia cernit omnia solus, verum possit dicere Solem, diuina præscientia.

vt loquitur eleganter Boëtius; intellectum, inquam, Dei habuisse ab æterno claram & certissimam scientiam eorum omnium, quæ sunt, vel etiam quæ futura sunt, tum absolute, tum etiam conditionatè; per quam tam distinctè vidit ante annos infinitos id, quod facio in hoc instanti, ac videt illa nunc quando facio. Temporalia enim mouens, inquit August. lib. 10. ciuit. cap. 12. temporaliter non mouetur, nec aliter nouit facienda, quæ facta; nec aliter exaudit inuocantes, quæ inuocatores videt. Quæ tamen, ut ait Boëtius lib. 5. consolat. prosa 12. ille ab æterno cuncta proficiens, prouidentia cernit intuitus, & suis quaque meritis prædestinata disponit. Addebam vero, cognosci ab omnividente Dei intellectu ea etiam omnia, quæ de facto non sunt futura, sed posita tamen aliquæ conditione futura essent: v. g. non solum videt Deus ea, quæ facturus sum, sed ea etiam quæ facerem si natus essem in India, si essem mercator, & demum quidquid posita quacunque vel temporis, vel loci, vel status, vel sociorum circumstantiæ facturus essem; quod suppono probatum in Theologia, vbi etiam dixi quod Deus illa omnia clare, distinctè, intuituè non cognoscit modò, sed videt. His positis,

Tota difficultas est, quomodo cum hac Dei Status conscientia, atque adeò cum veritate propositionum trouersia. omnium de futuro, stare possit libertas arbitrij cum tota sua indifferentia, eodem modo ac si nihil Deus præscribet, & nulla propositione de futuro esset ab æterno vera. Hæc difficultas ut explicetur clarissimè, primò videndum est, qualis sit veritas propositionum de præterito, & de præsenti: secundò veritas propositionum de futuro contingentio absoluто: tertio veritas de futuro conditionato: quartò earum propositionum necessitas: quinto quid senserit circa veritatem hanc Aristoteles.

E

§. I.

Veritas propositionum de præterito & de presenti.

Affirmatio, af-
firmativa.

Dico primò. Propositio de obiecto contingenti præterito & præsenti vera est, vel falsa determinata, non determinatione potentiali, sed actuali. Hoc antequam probem,

Sic contin-
gens quid sit
& quo-
plex.

Obserua primò, contingens illud appellari, quod potest esse, vel non esse; fieri, vel non fieri: quod quia contingere potest pluribus modis, propterè contingens propriè dictum illud est, quod causam libet indifferenter ad operandum, vel non operandum, positis omnibus ad agendum prærequisitis, seu quod est à causa libera. Dupliciter enim, ut recte notat Molina *disp. 47. concordia*, potest aliqua causa esse indifferens ad operari, vel non operari. Primò secundum se considerata in sensu diuiso, idest, sublatis prærequisitis ad agendum; & sic nulla est causa naturalis, que non sit indifferens; ignis enim, si tollas materiae combustibilis proximitatem, non vret. Altero modo est indifferens, positis omnibus ad agendum requisitis in sensu composito, ut voluntas quæ posita cognitione, & præparatione diuini concursus, potest amare, vel non amare. Hæc verò est indifferenta propria cause libera, à cuius indifferenta effectus dicitur contingens, idest productus à causa quæ poterat agere, vel non agere. Vbi obserua, quod esse contingens nullo modo pugnat cum determinata futuritione; nam futurio dicit tantum esse pro tali tempore; non autem dicit non posse non esse: contingens verò dicit tantum posse non esse.

Esse deter-
minatum quid
sit & quo-
plex.

Obserua secundò, determinatum, seu determinatè verum nullo modo idem esse ac necessarium; nam esse determinatè verum est esse ita verum, ut non sit falsum. Dixi, ut non sit falsum; non autem, ut non posse esse falsum; quia propositio de præsenti est vera, & tamen potest esse falsa. Duplex igitur est indeterminatio, altera est actuallis, altera potentialis. Actuallis, ut docet optimè Vásquez *disput. 68. num. 18.* est indifferenta ad fore vel non fore, quæ explicatur per duas propositiones de inesse, *Petrus currit*, vel non currit. Huiusmodi actuallis indeterminatio directè pugnat cum determinata veritate propositionis, & illi opponitur determinatio actuallis, quæ est habitu ad esse pro aliqua differenta temporis, ut, *Petrus currit*. Indeterminatio potentialis est indifferenta cause ad agendum vel non agendum, quæ scilicet explicatur per unam de inesse, alteram de posibili, ut, *Petrus currit*, poterit tamen non currit; & hæc non pugnat cum determinatione actuallis. Hoc igitur certò tenendum est, quod res contingens habet determinationem actualem, quia non licet dicere de illa, erit vel non erit; reuerà enim erit, sed habet indeterminationem potentiali, quia poterit non esse: primum satis est ad determinatam veritatem; secundum sufficit ad libertatem. Quod manifestè declarari potest à pari; res enim præsens, est verè contingens, & haber determinationem actualem, cum verè licet dicere, *Petrus*, v. g. *currit*; non licet autem dicere, *Petrus currit vel non currit*: ergo sola determinatio actuallis stare potest cum contingenti, potentialis autem destruit contin-

A gentiam; ac proinde propositio contingens determinatam habet veritatem actualem, licet habeat indeterminatam veritatem potentiali. His ita explicatis,

Ratio cur propositio de præterito & præsenti Probatio ad veritatem habeat determinatam determinatione sertionis. actuallis, est illa, quia est conformis obiecto, neque licet dicere, *Petrus currit*, vel non currit, est enim propositio impossibilis; sed, *Petrus reuerà currit*. Neque licet dicere, *Petrus currit*, vel non currit; sed *Petrus currit*: ergo illæ propositiones habent determinationem actualem.

Quod autem habent indeterminationem potentiali, ratio perspicua est, quia verum est dicere, *Petrus currit*, poterit tamen non currere: *Petrus currit*, poterit tamen non currere. Determinatio enim potentialis, ut obseruabam, contraria est libertati, non autem determinatio actuallis.

Obiicitur. Si vera est propositio de præsenti, v. g. *Petrus est albus*, vel habet veritatem toto tempore, quo profertur, vel postquam prolatæ est, vel in ultimo solùm instanti, quo desinit proferri. Non toto tempore quo profertur; nam quando nondum est, non est vera; sed quando nondum prolatum est prædicatum, propositio nondum est: ergo nondum est vera. Non postquam prolatæ est; quod enim simpliciter non est, illud verum non est. Non in ultimo instanti, quo desinit proferri; licet enim eo instanti dicere, *Nunc propositio non est*, cùm anteà esset; desinit enim cùm sit successiva, per primum non esse, non autem per ultimum esse.

Respondō, propositionem esse veram toto tempore quo profertur, copulatiæ sumendo omnes illius partes; non autem diuisiùc, idest si sumas solam primam partem, non est vera, neque si sumas solam ultimam, sed si omnes simul sumas, in illo toto tempore vera est. Deinde dici etiam posset, illam esse veram in aliqua parte temporis indeterminata, in qua completerit propositio, & postquam sequitur instans in qua licet dicere, *Nunc est completa propositio*.

§. II.

Veritas propositionum de futuro absoluta.

Dico secundò. Propositiones contradictrioria de futuro contingenti determinatè vera sunt, non solùm disiunctim, sed etiam disiunctiùe, eodem modo ac propositiones contradictrioria de præsenti & præterito. Id est, non solùm hæc propositio hypothetica determinatè vera est, *Petrus peccabit*, vel non peccabit; sed etiam hæc categorica, *Petrus peccabat*, vera est determinatè; & hæc determinatè falsa, *Petrus non peccabit*. Pro cuius intelligentia,

Obserua primò, propositiones contradictrorias v. g. istam, *Bellum navale cras erit*, vel non erit, posse sumi vel disiunctim, vel disiunctiùe: disiunctim sumuntur, quando ambæ propositiones unitæ per particulam, vel, sicut vna propositio, quæ propositio non solùm est vera, sed etiam est necessaria: disiunctiùe sumuntur, quando ex duabus non fit vna, sed quælibet categorica sumitur per se, v. g. *Bellum cras erit*; & de istis tota est difficultas, & multiplex. Authorum dissidium, ut patet ex statim dicendis.

Obserua enim secundò, quintupliciter videri diffusum est. Doctores circa veritatem hanc, de qua querimus. Primo enim vetus fuit Stoicorum error apud August. lib. 5. de c. 8. Simonis magi apud Clement.

Quinque
Authorum
sententia.

Disp. III. Quæst. II. de Verit. & Falsit. cognit. 59

lib. 5. recognit. Manichæi apud Chrysost. hom. 45. in Ioann. demumque Ioannis Vvicleffii, ut constat ex Concilio Constantiensi act. ultima, & Valdensi tom. 1. lib. 1. art. 1. cap. 21. nullum omnino esse posse locum humanæ libertati, sed fato, id est necessariō, cuncta fieri, eo quod detur in diuina mente præscientia, & determinata veritas futurorum. Quibus alij ex opposito, ut Cicero, & ex plurim etiam mente ipse Aristoteles, ut remota necessitate libertatem astraruerent, sacrilegos fecerē homines, ut facerent eos liberos, inquit August. lib. 3. de lib. arbitrii, negarunt enim præsciri à Deo futura, atque adeo volueret propositiones de futuro neque veras esse, neque falsas. Secundū, è Catholicis etiam Doctribus non pauci, neque obscuri nominis aliqui sensere, nullas ex istis propositionibus esse actu veras aut falsas, sed potentia tantum, quatenus fieri possunt vera, si contingat id quod enunciant; falsa, si non contingat. Tertiū, concedunt alij veras aut falsas esse propositiones de futuro, sed negant, esse posse distincte ac determinatē veras aut falsas; sed contradicentium unam esse indeterminatē veram, alteram indeterminatē falsam, ita ut signari nequeat, quanam earum sit vera, & quanam earum sit falsa. Ita censem Auteolus, Cartharinus, Bassolis, Agidius, Argentina, Molina, Conimbricenses, Masius, Vallius. Quartū, Thomistæ aliqui negant propositiones contingentes de futuro habere veritatem aut falsitatem determinatam, nisi post decretum Dei de prædeterminanda hominum voluntate ad talem, vel talem actum. Ita enim censem Aluarez disp. 7. de auxil. n. 13. & disp. 13. Ledesma, & alij. Quintū denique statuit communior, & sine dubio priori sententia, quod è duabus propositionibus de futuro, una est determinatē vera, id est ita vera, ut non sit falsa; & altera determinatē falsa, id est, ita falsa, ut non sit vera; determinatione, inquam, actuali, non autem potentiali, quatenus ita est vera, ut possit absolute falsa esse. Ita S. Thom. lib. 1. de interpret. scđ. 13. 14. 15. & 1. p. 1. 14. & 16. Scotus, Alenfis, Albertus, Ochanus, Suarez & Vafquez. Vide omnino Ruiz disp. 23. de sc̄ientia Dei, scđ. 2. vbi adducit multa loca Patrum, præsertim Athanasij, Augustini, Anselmi. Sed nemo id expoluisse videtur elegantiū Boëtio lib. 5. consolat. prosa 5. Mihi satis erit paucis & clarissimis rationibus id probare.

Prima ratio.

Prima dicitur ex notissimis illis, & omnium primis principiis, *Quodlibet est, vel non est: Impossibile est aliquid esse simul, & non esse.* Ex quibus sic argumentor. Due propositiones contradictoriae non possunt esse simul vera determinatē, neque simul falsa determinatē, alioquin simul idem esset: ergo ex duabus illis contradictoriis, *Petrus peccabit*, *Petrus non peccabit*, una est determinatē vera, & altera falsa determinatē. Imò de quolibet vera est determinatē affirmatio, vel negatio, alioquin posset idem esse simul, & non esse: ergo de qualibet propositione contingente dici debet, vera est determinatē, vel falsa est determinatē.

Secunda ratio.

Secunda dicitur ex altero etiam principio per se noto. Ab eo quod *res est, vel non est*, propositione vera est, vel falsa. Vnde argumentor. Illa propositione est determinatē vera, qua rem enunciat sicuti est: hæc propositione, *Petrus peccabit*, rem enunciat sicuti est, suppono enim Petrum reuerā postea peccare: ergo illa propositione de futuro est determinatē vera. Confirmatur. Illa propositione est vera determinatē, quia ita est conformis obiecto, ut non sit disformis: hæc propositione, *Homines resurgent*, ita est conformis obiecto, ut non sit disformis: ergo illa est determinatē vera. Deinde hodie determinatē verum est dice-

A re, *Petrus peccat*: ergo heri determinatē verum erat dicere, *Petrus peccabat*. Probo consequentiam. Heri affirmabat idem quod nunc: sed nunc affirmat verum: ergo & heri.

Tertia ratio. Illa propositio determinatam habet Tertia ratio. veritatem, seu est distincte vera, & non falsa, quam qui profert, verum dicit, & non mentitur: propositiones de futuro Deus & Prophetæ vere dixerunt, & non sunt mentiti: ergo illæ habent determinatam veritatem. Major nota est, minorem nemo Christianus in dubium vocat, consequentia ergo est necessaria. Confirmatur. Qui dicit certō & determinatē futurum, quod non est certō & determinatē futurum, mentitur: Deus & Prophetæ dixerunt multa determinatē futura: ergo mentiti sunt, si nihil sit determinatē futurum.

B Quarta ratio. Illud est determinatē futurum, cuius habetur vera & determinata scientia: sed futuri contingentis habetur à Deo certa & determinata scientia: ergo illud est verum determinatē. Imò id quod est determinatē obiectum fidei, est verum determinatē. Multa futura contingentia sunt obiectum Fidei, v. g. *Erit dies iudicij*: ergo futura contingentia sunt determinatē vera.

Quinta ratio. Illud est determinatē verum, quod est necessarium: propositio de futuro contingent, necessaria est, ex suppositione, ut probabitur §. 4. ergo est determinatē vera.

C Sexta ratio. Sexta denique ratio sit ingeniosum illud dilemma Vafquis. Vel qui dicit, *Petrus peccabit*, verum dicit, vel dicit falsum. Si verum: ergo propositio illa est vera. Si falsum: ergo qui dicit contrarium, *Petrus non peccabit*, dicit verum. Quod probo. Qui dicit contrarium falso, dicit verum: iste dicit contrarium falso: ergo dicit verum. Ergo una ex contradictoriis est vera, & altera est falsa. Item probo, quod ille non dicit verum. Qui dicit rem futuram quæ non erit, non dicit verum: ergo ille dicit verum, & non dicit verum: & qui dicebat, *Petrus peccabit*, dicit falsum, & non dicit falsum; qui enim dicit contrarium falso, non dicit falsum.

S. III.

Veritas propositionum de futuro conditionato.

D Ico tertius. Propositiones de futuro contingent conditionato sunt eodem modo determinatē affirmativa, veræ, aut falsæ, quo propositiones de futuro absolute. Ita Suarez, Vafquez, Ruiz, qui demonstrant ita sensisse omnes Patres, & omnes Theologos, si paucos excipias recentiores Thomistæ: de quo argumento plenè dixi 1. part. Nunc, ut de assertione posita clare constet,

E Observa primò, quid sit nunc actu rem aliquam esse futuram; non enim primò est esse præsens æternitati Dei, quæ licet entitati sit indubibilis, virtualiter tamen dubiabilis est, sicut immensitas. Neque secundò est decretum Dei absolute de re aliqua; hoc enim destrueret libertatem. Nec est aliquid præsens, licet propositione illa, *Nunc Antichristus est futurus*, videatur designare tempus præsens: rectè siquidem monet. Augustinus, hunc esse vocis abusum, qua videtur futurum coniungere cum præsenti. Copula igitur, est, in hac propositione, *Nunc Antichristus futurus est*, non signat ullam existentiam præsenterem, sed tantum præsentem connexionem prædicati & subiecti. Futurum ergo nihil aliud est in recto, nisi res ipsa prout connotat tempus præsens, cui coexisteret. Futurum autem est co-existentia cum tempore sequenti.

Observa

Conclusio affirmativa,

Quid sit rei futuritio.

60 Philosophiæ Peripateticæ Liber I.

Futurum
absolutè &
conditiona-
tè.

Futurum
conditiona-
tum quid
exigat.

Probatio af-
fertionis.

Conclusio.
distinguens
necessita-
tem.

Necessariū
quid sit &
quotuplex.

Obserua secundò, duobus modis posse aliquid esse
futurum: primò absolutè, secundò conditionatè.
Absolute illud est futurum, quod significatur cogni-
tione aliqua categorica; vt, *Erit Antichristus*. Conditionatè
futurum, quod significatur per propositionem
aliquam hypotheticam; *Si Tyrus videret mira-
cula Christi, conuerterentur*.

Obserua tertio, tunc non esse futurum conditiona-
tum, quando res significata per conditionem, non
est aliquo modo principium, vel conditio rei futu-
re; v.g. *hæc, Si Petrus currat, Paulus studebit*, non di-
citur propositione de futuro conditionato, quia cursus
Petri dispositus est à studio Pauli, nec est eius prin-
cipium, vel occasio. Ista verò est propositione de futuro
conditionato, *Si Christus Tyrus predicet, conuerterentur*;
prædicatio enim Christi cauferet Tyriorum
converstionem. Neque hinc sequitur, propositiones
huiusmodi esse illatius, si materiam habeant con-
tingentem; sunt enim tantum enunciatiæ, vt
olim ostendi.

Ratio ergo conclusionis eadem est, quæ superio-
ris; quia scilicet inter contradictria non datur me-
dium; *quodlibet enim est, vel non est*: istæ proposi-
tiones de futuro conditionato contradictriae sunt, *Sed*
Tyrus videant miracula, conuerterentur: Non conuerterentur: ergo una earum est vera, & altera falsa. Deinde
Deus & Prophetæ multa sepe dixerunt futura sub
conditione, ergo illa vera sunt. Deinde ista, *Si Deus
Petrum vocaret, conuerteretur*; ita est conformis ob-
iecto, vt eius contradictria sit disformis: ergo est
vera determinatè. Probo antecedens. Obiectum hu-
ius propositionis est conuersio Petri sub conditione
vocationis: sed illa conuersio reuera existeret si po-
neretur vocatio: ergo illa propositione est conformis
objeto. Denique multa futura sub conditione sunt
objectum fidei, v.g. *Omnis peccator si perseveret, dam-
nabitur: Omnis iustus, si deseratur a Deo, peccabit: Omnis nomen si Deum vocarem sequatur, salvabitur*.

Quibus ita definita, tota difficultas est, quomo-
do determinata illa veritas futurorum, quæ pendent
à libertate, non officiat libertati; quæ indetermina-
tio & indifferenta est. Quod ut explicem, exponenda est

§. IV.

Necessitas propositionum de futuro.

Dico quartò. Propositiones de futuro ita sunt
veræ, vt sint necessariae necessariae consequen-
te, non autem necessitate antecedente; quo etiam
modo necessitate consequente necessariae sunt pro-
positiones de praesenti, & de præterito. Ita commu-
niter tenent Doctores omnes Augustinum &
Anselmum sequuntur, quorum doctrinam in Philosophia,
& Theologia celeberrimam vt proponam,

Obserua necessarium illud appellari, quod non
potest non eueneri. Duobus autem modis necessariū
aliquid esse posse, tradunt Anselmus lib. de
concordia, cap. 1. Boëtius lib. 4. consolat. prola 4. &
admittunt omnes Theologi apud Vasquez 1. part.
diff. 68. cap. 4. Duplex, inquam, est necessitas; altera
est antecedens, altera consequens, seu ex suppositio-
ne. Antecedens ea est, quæ nascitur ex causa ef-
fectum præcedente, seu quæ est in ipsa causa ante
positionem effectus; vt, *cras sol orietur*; non enim
potest sol cras non oriri. Necessitas sequens illa est,
qua non nascitur ex parte ipsius cause, neque facit
rem esse, aut fore, sed oritur ex positione effectus,
quem sequitur. Nascitur, inquam, ex positione ipsa
effectus, non tanquam ex causa, sed per optimam
consequentiam ex eo infertur. V.g. ex suppositio-

A ne quod sedeam, non possum non sedere; hoc enim
modo quod est, quando est, necesse est esse, & præ-
teritum necessariò est præteritum, & futurum est
necessariò futurum. Nec enim significat aliud hæc
necessitas, nisi quod impossibile sit aliquid esse si-
mul, & non esse.

Vnde rectè ibidem notat Anselmus, duo hæc
valde diversa esse, quod *res sit futura*, & quod *res
futura sit futura*: sicut aliud est rem esse præsentem,
& rem præsentem esse præsentem; sicut magnum
est discriben inter hanc, *Petrus peccabit*, & hanc,
Petrus qui peccabit peccabit. Prima siquidem est con-
tingens, secunda est necessaria necessitate sequente
ex eo, quod non possit aliquid esse simul, & non
esse. Sed obseruandum tamen est discriben inter
præteritum & futurum, quod ex Anselmo rectè col-
ligit loco citato Vasquez num. 22. & Suarez lib. 1. de
scientia futurorum, cap. 9, præteritum enim, quamvis
non sit necessarium nisi necessitate consequente,
illa tamen necessitas sequens in propositione de
præterito, includit immutabilem habitudinem ad
esse, id eoque nulla vis potest eam nunc reddere fal-
sam: Petrus peccauit, v.g. ita necessarium nunc est
necessitate sequenti, vt neque Deus, neque Petrus
nunc possit reddere illam falsam. At verò proposi-
tiones de præsenti, & de futuro necessitatem habent
sequentem, quæ reddi potest falsa, potest enim Pe-
trus non peccare, quia illa propositiones non in-
cludunt immutabilem habitudinem ad esse.

Ex his licet concludere cum Anselmo, necessitate
antecedente pugnari semper cū libertate, siue sit in
sensu cōposito, siue in sensu diuiso; quia libertas est
indifferentia cause ipsius, etiam in sensu cōposito:
sed necessitas, quæ nascitur ex causa, & ita illam in-
eliat in unam partem, vt flecti non possit in aliam,
tollit indifferentiam causæ: ergo tollit libertatem.
At verò necessitas sequens non tollit ullo modo li-
bertatem, quia illud quod supponit libertatem, non
potest eam tollere; necessitas sequens supponit li-
bertatem: ergo non eam tollit. Probatur n. in or. Neces-
sitas quæ sequitur ex positione ipsius effectus liberè
positi, supponit libertatem: necessitas sequens se-
quitur ex positione ipsius effectus liberè positi; dico
enim, *Petrus liberè peccabit*: ergo supponit liberta-
tem. Quibus suppositis,

D Ratio, cur propositiones de futuro sint necessa-
riae, est, quia illarum obiectum est necessarium. Quod
probo. Illud est necessarium, quod non potest non
esse: sed id quod est futurum, non potest non esse
futurum, aliqui esset simul futurum, & non futurum:
ergo habet obiectum necessarium.

Ratio cur sint necessariae tantum necessitate con-
sequenti, est, quia tota earum necessitas petitur ab
objeto, quod præsupponit: sed obiectum illarum
propositionum non est necessarium, nisi necessitate
consequenti: ergo ista propositiones de futuro non sunt
etiam necessariae, nisi necessitate consequenti. Ma-
ior certa est, propositione enim non facit obiectum esse
necessarium: sed obiectum necessarium facit propo-
sitionem esse necessariam, cum propositione non spe-
cificet obiectum, sed ab eo specificetur. Minor pro-
batur. Illud est necessarium necessitate sequenti,
quod non est necessarium nisi ex suppositione quod
illud sit liberè ponendum: sed futura non sunt ne-
cessaria nisi ex suppositione, quod sint liberè po-
nenda, v.g. Petrus est necessariò peccatus, quia
supponitur esse liberè peccatus; sicut nunc scribo
necessariò, ex suppositione quod liberè scribam:
ergo istud obiectum est necessarium necessitate so-
lum consequente, quæ nihil planè officit libertati.
Quod ut evidenter patet, ostendenda mili nūc est

§. V.

Proposi-
tio-
nes de fu-
tu-
ro sunt ne-
cessariae.

Necessitate
solum con-
sequente.

Disp. III. Quæst. II. de Verit. & Falsit. cognit. 61

§. V.

Concordia libertatis cum determinata veritate futurorum.

INeffabiliter me mouet (inquit Euodius apud August. lib. 3. de lib. arbitrio, c. 2. & cum eo vulgus imperitorum) quomodo fieri possit , ut Deus suu præstis futurorum , & nos nulla necessitate peccemus ; quisquis enim dixerit aliter evenire posse , quām Deus ante præscinuit , præscientiam Dei destruere impiissimā temeritate molitur . Cui querelæ ut satisfaciam ,

Dico quīd , nec præscientia diuina , nec determinata veritas futurorum libertati officiunt , sed eam potius supponunt .

Ratio prima , & fundamentalis , qua vtuntur SS. Patres & Doctores communiter , ut ostendebant plenius prima parte , est , quia illud non tollit libertatem , quod supponit libertatem , & facit necessitatem solum consequentem : determinata veritas futurorum , sicuti & diuina præscientia , supponunt libertatem , & faciunt necessitatem tantum consequentem : ergo illa non tollunt libertatem . Maior ex terminis nota est ; quomodo tollit libertatem id , quod eam supponit , & in ea fundatur ? Minor autem probatur . Cognitio purè speculativa non facit suum obiectum , neque dat illi necessitatem , sed supponit illud , & ab eo sit necessaria : determinata veritas futurorum , & præscientia Dei est cognitio purè speculativa , qua non facit , sed supponit obiectum suum : ergo determinata veritas futurorum , & Dei præscientia non facit , sed supponit obiectum suum . Minor clarè probatur , quia Petrus non idē est peccaturus , quia Deus videret Petrum peccatum ; sed idē videret Deus Petrum peccatum , quia est peccaturus . Optimè Beda lib. qq. quæst. 13. Quid ergo , inquit , coegit nos Deus , vi malī sibi videretur ab aeterno ? Absit : nos coegimus eum , ut nos malos videret .

Confirmatur ratione clarissima , qua vtuntur plerique Patres . Visio rei præsentis non affert minorem necessitatem , quām prævisio rei futura : sed illa non tollit libertatem : ergo nec ista . Probo maiorem , qui posito quod videam te sedentem , tam implicat , ut non sedes , quām posito quod prævideam te fessurum , non potest fieri ut non sedes : ergo tam benè visio tolleret libertatem , quām prævisio . Eximiè Boetius lib. 3. prosa 6. Si video iacentem aliquem , necessitas ei non inferitur ut iaceat , sed potius à iacente inferitur mihi necessitas ut videam . Alia etiam exempla proferri posunt de ipsa Dei præscientia , qua non destruit libertatem Dei , tametsi videat quid facturus sit , & hoc sit necessarium ex suppositione , quod Deus sciat se hoc factum : ergo nec destruit in manam libertatem , tametsi sciat quid illa factura sit . Præterea Dei præscientia non facit magis rem futuram , quām memoria faciat rem præteritam : sed stultum est dicere , quod memoria rei præterita faciat rem illam esse præteritam ; non enim res fuit , quia ego memini ; sed idē memini , quia fuit : ergo similiter non idē res est futura , quia præscitur , sed idē præscitur , quia est futura .

Dices primò . Veritas determinata peti non potest ab obiecto indeterminato : futura contin-

A gentia sunt indeterminata : ergo veritas determinata propositionum non potest peti à futuris contingentibus .

Resp. distinguendo minorem : futura contingentia sunt indeterminata , indeterminatione actuali , nego ; indeterminatione potentiali , concedo : quia poterit omnino Petrus non peccare , sed reuera tamen peccabit . Similiter si datur veritas certa , peti non potest ab obiecto incerto : istud obiectum , Petrus peccabit , incertum est , cum possit Petrus non peccare . Distinguui debes minor : obiectum istud est incertum antecedenter , concedo ; consequenter , nego . Nam ex suppositione , quod Petrus sit peccaturus , est necessariò peccaturus , & circa illud ut sic , versatur veritas determinata futurorum .

Dices secundò . Quælibet scientia obiectum secunda ita habet necessarium : futurum contingens non stantia est necessarium : ergo non est obiectum scientia .

Resp. Omnis scientia obiectum habet necessarium antecedenter , nego ; consequenter , concedo ; ad scientiam enim intuituam , maximè diuinam , quæ non specificatur ab obiecto , sufficit obiectum necessarium ex suppositione , cuiusmodi sine dubio est futurum contingens .

Dices tertiod . Scientia est de obiecto vniuersali per causam necessariò coniunctam : Dei præscientia & propositio de futuro contingentis non est de huiusmodi obiecto : ergo illa non est scientia determinata vera .

Resp. scientiam intuituam , præsertim incretam , posse de obiecto singulari , alioqui visio rei præsentis non esset certa , & determinata .

§. VI.

Difficultates in oppositum ex destruacione libertatis .

Veridim contra Doctrinam sic expositam vret gravissima hac , & statim obvia difficultas , quod si propositiones de futuro contingentis determinate sint veræ , tollitur omnis libertas , & consultatio . V. g. si vera est pars vna contradictionis , Petrus peccabit ; & altera determinata falsa , Petrus non peccabit : ergo necessariò peccabit Petrus . Probo consequentiam . Illud quod est ab aeterno verum , necessariò evenit , ita ut nos , qui sumus in tempore , non possimus efficere , ut sit falsum : sed si præpositio hac vera sit determinata , ab aeterno est vera : ergo est necessariò vera . Confirmatur , quia propositiones aeternæ veritatis sunt necessariae .

Resp. negando libertatem ledi ex determinata veritate propositionum de futuro . Ad probationem distinguo consequentiam : ergo necessariò Petrus peccabit , necessitate antecedenti , nego ; consequenti , concedo . Necessitas autem sequens , ut dixi , libertatem non destruit , sed supponit . Quod autem est ab aeterno verum , necessariò evenit necessitate consequenti . Propositiones aeternæ veritatis sunt necessariae altera ex illis necessitatis . Communiter tamen illæ sole propositiones dicuntur aeternæ veritatis , quarum obiectum antecedenter & essentialiter est necessarium , non tantum consequenter .

Instabis primò . Quod Deus præscivit , est necessarium : Deus præscivit Petru peccatum : ergo necessariò Petrus peccabit . Probatur maior . Quoties antecedens est necessariū , consequens etiā necessariū est .

F. Hoc

Conclusio
negans .

Ratio à
priori .

Confirmatio
tur pluribus
exemplis .

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

Hac antecedens, *Dens præscivit Petrum peccatum*, est necessarium: ergo consequens, id est, *Petrus peccabit*, est necessarium. Hoc est celebre illud argumentum Vvicleffi, in quo soluendo gloriabatur homo stultissimus desudasse Armacanum annos viginti.

Resp. tamen facile distingundo maiorem: quod Deus præscivit, est necessarium, consequenter, concedo; antecedenter, nego. Similiter ad probitionem, quando antecedens est necessarium antecedenter, consequens etiam est necessarium antecedenter, concedo; quoties antecedens est necessarium consequenter, consequens est necessarium antecedenter, nego. Cum ergo illud antecedens, *Deus videt Petrum peccatum*, non sit necessarium nisi consequenter, consequens etiam est eodem modo necessarium; scientia enim Dei, ut dixi, non facit rem futuram, sed supponit. Idem ergo est dicere, *Petrus necessario est peccatum*, si *Deus præscivit*; ac dicere, *Petrus est necessario peccatum*, si *est peccatum*.

Altera instantia eiusdem Vvicleffi.

Instabis secundum cum eodem Vvicleffo. Præscientia Dei est ita certa, ut non possit Deus illo modo falli: ergo illius scientia obiectum non potest aliter evenire. Probo consequentiam. Si Petrus, quem Deus prævidit peccatum, non peccaret, Deus esset deceptus, prævidisset enim Petrum peccatum, qui postea non peccaret: sed Deus non potest falli: ergo Petrus non potest non peccare.

Resp. distinguendo eodem semper modo consequentiam: ergo illius scientia obiectum non potest aliter evenire, antecedenter, nego; consequenter, concedo, id est ex suppositione quod sit præscitum. Quia verò non est præscitum nisi ex suppositione, quod sit futurum, vides ibi esse formam necessitatem sequentem, qua non stat nisi cum libertate, quam supponit. Ad probationem ergo dico, Petrum quem Deus prævidit peccatum, absolutè posse non peccare; consequenter autem, & ex suppositione dininæ præscientia, non posse non peccare: Petrus peccatum, ut dixi, necessario est peccatum. Neque dicas, si Petrus non peccaret, sicuti absolutè potest non peccare, certè Deus esset deceptus. Resp. negando consequentiam, quia si Petrus non peccaret sicuti absolutè potest non peccare, Deus ab aeterno præscivisset Petrum non peccatum; & ita non esset deceptus: sicuti quamdiu Petrus est hic præsens, ego illum video; si abscedat, non video. Similiter enim si es peccatum, Deus videt te peccatum; si non es peccatum, Deus videt te non peccatum; & sic nunquam Deus fallitur.

Tertia instantia ex comparatione futuri cum præterito.

Instabis tertium. Si propositio illa est determinata vera: *Dens præscivit me peccatum*, vel ab aeterno verum fuit me peccatum; illa sunt necessariae necessitate consequent cum inenitabili habitudine ad esse, ita ut nulla vi possit Petrus non peccare. Quod probo. Illud quod est præteritum, non est amplius in hominis potestate, sed dicitur esse simpliciter necessarium: sed Deus præscivisse me peccatum, est aliquid præteritum, sicuti etiam quod ab aeterno vera fuerit hæc propositio, *peccabo*: ergo illud peccatum futurum non est amplius in potestate mea, sicuti non est amplius in mea potestate, quod heri non peccauerim. Quis ergo dicat peccatum crassum mihi nunc esse liberum, si tam est impossibile mihi ut non peccem etas, quam est impossibile mihi nunc ut non peccauerim heri.

A Resp. concedendo, quod peccatum Petri ex suppositione, quod futurum sit etas, est prorsus inimpedibile; nam est impossibile rem præteritam non esse præteritam, & rem futuram non esse futuram; sed ea est necessitas tantum sequens. Ad argumentum ergo, concedo maiorem: illud quod est præteritum, ex suppositione, quod sit præteritum, non est amplius in hominis potestate: sed Deus præscivisse me peccatum, est aliquid præteritum ex suppositione quod sum peccatum, concedo; ergo illud peccatum non est in potestate mea ex suppositione, quod illud sit præscitum & futurum concedo consequenter; sed quia peccatum non est præscitum & futurum nisi ex suppositione libertatis, id est illa est tantum necessitas sequens.

B Verum, quia manet adhuc scrupulus, quia tam videtur esse impossibile mihi ut non peccem etas, quam est impossibile ut non peccauerim heri: sicut ergo nemo dixerit, esse mihi nunc procurandum ut non peccauerim, sic neque mihi est curandum ut non peccem etas, cum hæc vtraque sit suppositio præterita.

C Resp. esse impossibile prorsus ex suppositione quod sum peccatum etas, ut non peccem etas; sed nego esse tam impossibile ac inenitabile, ut non peccem etas, quam est impossibile ac inenitabile ut heri non peccauerim. Ratio est, quia illa necessitas ex suppositione de præterito quod peccauerim heri, est simpliciter in positio de præterito, & non dicit ordinem ad aliquid quod nunc absolutè sit in mea potestate; vnde nunc est simpliciter inenitabile mihi ut heri non peccauerim: necessitas autem ex suppositione de præterito, quod Deus præscivit me etas peccatum, vel quod ab aeterno futurum sit ut etas peccem, non est suppositio simpliciter de præterito, sed ita est suppositio de præterito, ut dicat ordinem ad aliquid futurum, quod ita pendet à mea libertate, ut si ego vellem, non esset; atque adeo non esset suppositio illa de præterito. Vide quæ dixi agens de scientia Dei.

D Et hinc soluitur alia illa difficultas, an possit homo nunc facere ut Deus non præsciverit id quod præscivit. Resp. me nunc id posse facere absolutè, consequenter autem, & ex suppositione quod Deus præscivit, non possum facere ut non præsciverit.

E Instabis quartum afferens molestissimum illud dilemma: *Si Deus præscivit me peccatum, haud dubie quidquid agam, peccabo; cur igitur torquebo me ad vitandum peccatum?*

F Resp. simile dilemma fieri posse: *Vel Deus prævidit futurum in agro suo meum, vel prævidit non futurum. Si prævidit, inutile est iacere sementem, quia quod Deus prævidit non potest non evenire. Cum miles proficisci ad bellum, dici ei posse: Si Deus prævidit te moritum, est inutile te ferre arma, quia morieris haud dubie: si non prævidit te moritum, non morieris; ut quid ergo de ferendis armis cogitabis? Est enim similis insania dicere: Si prævidit me peccatum, peccabo, &c. quidquid agam, distinguo; ex suppositione quod Deus viderit me peccatum, peccabo quidquid agam, concedo; peccabo necessario absolutè, nego; Deus enim videt me peccatum, quia sum peccatum. Idem ergo est dicere: Si videt Deus me peccatum, peccabo; ac dicere: Si sum peccatum, sum peccatum; quod est vanum dicere.*

Instabis

Potest homo facere ut Deus non præsciverit id quod præscivit.

Molestum dilemma.

Disp. IV. Quæst. vnic. de Argumentatione. 63-

Quinta in-
stantia, con-
tra determina-
tionem.

Instabis quintd. Illud quod est determinatè verum, non potest non esse verum: hæc proposi-
tio, *Petrus peccabit*, potest non esse vera: ergo non est determinatè vera. Probatur maior. Propo-
sitio illa determinatè vera vel potest esse falsa eo tempore quo est vera, & sic esse potest simul vera & falsa; vel ante, vel post, & sic eadem propositi-
o modò erit vera, modò falsa, quod implicat: quod enim est verum, ab æterno est verum. Denique li-
bertas est indifferentia & indeterminatio: sed in-
differentia & determinatio repugnant: ergo liber-
tas & determinatio repugnant.

Resp. quod est determinatè verum determina-
tio potentiali, non potest non esse verum, con-
cedo; quod est determinatè verum determinatio-
ne solum actuali, non potest non esse verum, sal-
tem antecedenter, nego. Dixi futurum contin-
gens esse indeterminatum determinatione actuali,
non potentiali. Hæc propositio, *Petrus peccabit*,
eo tempore quo est vera, potest absolute esse fal-
sa; non potest esse falsa ex suppositione, quod sit
vera. Sæpe autem dictum est, quod contingentia &
libertas dicunt indifferetiam potentialiem; non
dicunt actualiem.

§. VI.

Mens Philosophi circa veritatem proposi-
tionum de futuro.

Non errasse Aristotlem. **D**ico sextd. Aristotèlem non videri errasse circa veritatem propositionum de futuro, sed concessisse propositiones illas esse determinatè veras, sed ita tamè vt non sint necessariae. Ita veteres ferè omnes Scholastici, vt ostendunt Ruiz. *disp. vigesima secunda*, *sect. secunda*. Bellarm. Albertinus, Fonseca. Errasse vero Aristotlem, tenent Okam, Gregorius, Bonavent. Vasques, Suarez, & alij non pauci.

Prima con-
iectura. **R**atio tamen est, quia Philosophus *lib. de di-
uisina, per somnia, & lib. primo Rhetor. capite deci-
moquinto, & lib. de mundo, ad Alexandrum*, clara-
re admittit, Deum esse præscium futurorum, &
multos fuisse Vates à Deo inspiratos. Positè vero **D**hac præscientiæ debet admitti determinata veritas futurorum. Deinde rationes omnes illæ, quas artuli ad probandum illam veritatem determinata-
m, ferè petuntur ex principiis Aristotelicis. *Quodlibet est, vel non est: Ex eo quod res sit, vel non
sit, propositione est vera, vel falsa*: ergo verisimile omni-
nino non est, errasse tantum ingenium in re quam
sæpius docuerat.

Secunda con-
iectura. **S**ecundd, quando Philosophus *in lib. de inter-
pret. videtur negare*, propositiones contradic-
torias de futuro esse determinatè veras disiunctiùne sumptas, sed disiunctiùne tantum; dicit duntaxat illas propositiones disiunctiùne sumptas esse nec-
essarias; sumptas disiunctiùne, non esse determinatè nec-
essarias, sed indeterminatè tantum; quod est verum, & hoc vnum omnia probant eius argu-
menta. Patet autem hoc ex eius verbis, quæ sunt huiusmodi. *Esse quidem, aut non esse, omne
necessè est, & futurum esse, vel non esse; non tamen
congit diuidentem dicere alterum necessarium.* **D**ico autem, ut necessè est quidem esse futurum cras
bellum navale, vel non esse futurum; sed non est ne-
cessè cras futurum esse bellum navale, neque rursus est
necessè futurum non esse cras bellum navale. Hactenus
Philosophus, & eo modo illum explicant S. Tho-
mas de Rhodes, curs. Philosoph.

A mas sect. 15. comment. 2. Scotus in primum dis. 32.
quæst. 1.

Tertiò confirmari potest hæc explicatio ex sco-
po ipsius Philosophi c. illo octavo; voluit enim ibi lectura
duntaxat explicare illud axioma, *Ex duabus con-
tradictoriis una est vera, & altera falsa*: vnde asse-
rit, hoc esse discribent propositionum istagm à
exteris, quod in propositionibus contingentibus
necessitas non conueniat determinatè vni propo-
sitioni; sed utriusque vagè ac confusè; cum tamen
aliis contradictoriis necessitas conueniat distinctè
& determinatè;

DISPVTATIO IV.

De tercia mentis operatione.

Ad priores Analy-
ticos.

LIBER

IBRIS Perihermenias subiunxit Ari-
stoteles libros duos priorum Ana-
lyticorum, sive de priori resolutione,
in quibus totam naturam discursus
in genere, præcipue vero syllogismi mirabili
quadam exponit industria, vocataque *Resolutiores*;
quia docet in his, quomodo syllogismus possit
in suas propositiones, & terminos resoluti, Reso-
lutione est, *Reuocatio alicuius rei in sua principia, qui-
bus constat*; vt cum domus dissoluitur in lapides,
ligna, &c. Compositio autem, sive methodus
compositiva, est *Principiorum, quibus res constat*,
reuocatio ad finem; vt cum ligna, lapides, &c. calcem
ad unam dominum reuocamus. Nos igitur metho-
dum hoc loco securi resolutiorum, iis omis-
sibus, totam quidditatem, &
compositionem discursus præcipue syllogisticæ
breuiter exequemur.

QVÆSTIO VNICA.

Quid, & quæplex sit
discursus.

HVMANA ratio scientiarum, & artium omnium Discursus
mater, & matrix (teste Basilio in caput se-
cundum Ista) tota in discursu est. *Innotia san-
per; & tamen quous volatili, vel etiam ipso sole
perniciis sese agitans, vt pulchritè docet Theodor.
serm. tertio, & quinto de prouidencia: cuius ex-
istentiam nihil attinet probare, sine qua nec homi-
ni licet esse: naturam vero illius non ignorare tam
est necesse, quæm est vtile homini se cognoscere.*
Potest autem tota reuocari ad hæc capita. Pri-
mum est essentia, & diuisio discursus in genere.
Secundum essentia syllogismi. Tertium compo-
nitio eius artificiosa, sive præmissæ syllogisticae.
Quartum conclusio formalis, cuius proprietates
nonnullæ difficultatem habent. Quintum varia
species syllogismorum.